

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра нової та новітньої історії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

д.х.н., проф. Холін Ю.В.

“ _____ ” _____ 2016 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

«Історія міжнародних відносин»

для студентів IV курсу історичного факультету

спеціальність (напрямок) – 6.020302 історія
спеціалізації – нова та новітня історія, археологія, архівознавство, історіографія та
джерелознавство, історія стародавнього світу та середніх віків, історія України, історія
Східної Європи
факультет – історичний

2016 / 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою історичного факультету

“ 20 ” вересня 2016 року, протокол № 9

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Страшнюк С. Ю., кандидат історичних наук, доцент.

Програму схвалено на засіданні кафедри нової та новітньої історії

Протокол від “ 31 ” серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри д.і.н., проф. Станчев М. Г.

(підпис) Станчев М. Г.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією історичного факультету

Протокол від “ 9 ” вересня 2016 року № 1

Голова методичної комісії історичного факультету

(підпис) Тумаков О. І.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія міжнародних відносин» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки «бакалавр»

напряму підготовки – Історія

спеціальності – 6.020302 Історія

спеціалізації нова та новітня історія, археологія, архівознавство, історіографія та джерелознавство, історія стародавнього світу та середніх віків, історія України, історія Східної Європи.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є міжнародні відносини, що розуміються як самостійна історична реальність, котра розвивається за своїми власними законами через становлення та зміну регіональних систем і поступову інтеграцію останніх в глобальну світову політику.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

1. Вступ. Міжнародні відносини доби Середньовіччя та початку раннього Нового часу .
2. Вестфальська система та Наполеонівська епоха (1648-1815 рр.).
3. Віденська, далекосхідна та американська системи міжнародних відносин.
4. Світ в умовах глобальних конфліктів (1914-1991 рр.).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомлення студентів з основними тенденціями розвитку міжнародних відносин доби Середньовіччя та раннього Нового часу й подальшув їх еволюцію через зміну систем, починаючи від Вестфальської (1648–1789) і закінчуючи Ялтинсько-Постдамською (1945–1991). Методологічно курс опирається на фундаментальні положення сучасної теорії міжнародних відносин і висновки різних шкіл та напрямів у вивченні історії міждержавних стосунків.

1.2. Основним завданням вивчення дисципліни є: показати логіку та рушійні сили найважливіших подій європейської та світової політики у їх взаємозв'язку між собою, сформувані у студентів системне бачення міжнародних відносин та зовнішньої політики окремих держав з урахуванням різних чинників – економічних, соціальних, політичних, воєнних, ідеологічних, конфесійних, культурних.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної (Освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

Знати:

- особливості та закономірності еволюції міжнародних відносин в Середні віки та на початку ранньомодерної доби;
- головні етапи розвитку європейської та інших систем міжнародних відносин;
- найважливіші пріоритети зовнішньої політики великих держав на різних етапах історичного процесу;
- хронологічну канву подій, пов'язану зі становленням, кризою та занепадом кожної системи міжнародних відносин;
- основні засоби здійснення зовнішньої політики суверенних країн – дипломатію та війни у Середні, Нові та Новітні часи;
- комплекс джерел, важливих для еволюції міжнародного права.

Уміти:

- володіти категорійним апаратом сучасних досліджень історії міжнародних відносин та світової політики («суверенітет», «державний інтерес», «баланс сил», «легітимізм», «пентархія», «європейський концерт», «протекторат», «колоніалізм», «деколонізація», «нейтралітет», «пацифізм» тощо);
- розрізняти джерела дипломатичного походження (зовнішньополітичні доктрини, трактати, договори, угоди, конвенції, декларації, ноти, резолюції міжнародних організацій тощо) та використовувати їх при написанні рефератів, бакалаврських і магістерських робіт;
- застосовувати набуті знання для аналізу та прогнозу розвитку зовнішньополітичних процесів і сучасних міжнародних

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань (предметна область), напрям, спеціальність, рівень вищої освіти/освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
Кількість кредитів – 7	Галузь знань 0203 гуманітарні науки	Денна форма навчання НОРМАТИВНА	Заочна форма навчання НОРМАТИВНА
Розділів - 4	Спеціальність: 6.020302 Історія	Рік підготовки	
Індивідуальне науково-дослідне завдання — курсові, дипломні роботи бакалаврів		4-й	4-й
Загальна кількість годин – 252 (96 + 156)		Семестр	
		7-й	7/8-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 6 год. самостійної роботи студентів – 9,75 год.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	96 год.	4/18 год.
		Практичні, семінарські	
		немає год.	немає год.
		Самостійна робота	
		156 год.	72/54 год.
		КІНДЗ: контрольні роботи, дипломні бакалаврів - 93 год.	
		Вид контролю: поточний - контрольні роботи, підсумковий - іспит	

Примітка

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1/1

Виклад змісту навчальної дисципліни

Розділ 1. Міжнародні відносини доби Середньовіччя та раннього Нового часу.

Тема 1. Вступ: зміст, мета і завдання курсу .

Зміст і тлумачення терміну «міжнародні відносини» різними науковими школами та напрямками досліджень. Теоретичні аспекти генези і еволюції міжнародних відносин та їх систематизація. Головні види міждержавних стосунків. Проблеми війни і миру. Поняття суб'єктності та суверенітету. Міжнародне право. Ієрархічність міжнародних відносин доби Середньовіччя.

Тема 2. Візантійська дипломатія й відродження Імперії на заході Європи. Падіння Західної Римської імперії й утворення варваських держав. Поширення християнства у «темні віки». Особливості візантійської цивілізації та дипломатії. Східна Римська імперія (Візантія) в міжнародних відносинах V-VIII ст. Утворення та розпад імперії Карла Великого. Проголошення імперії царем Симеоном. Болгаро-візантійські стосунки та занепад Першого Болгарського царства. Священна Римська імперія Оттона Великого та її місце в політичній ієрархії середньовічної Європи. Золота Булла 1356 р. Венеціанська дипломатія як спадкоємиця візантійської.

Тема 3. Арабські завоювання та епоха вікінгів у міжнародних відносинах VII – XI ст. Виникнення та «золотий вік» ісламу. Правовірний халіфат: завоювання Близького Сходу (Леванта та Месопотамії). Арабо-візантійські війни та загарбання сасанідського Ірану. Підкорення Єгипту, Карфагену та Закавказзя. Вторгнення в Африканський екзархат та Східну Грузію. Завоювання Піренейського півострова. Християнський опір. Битва при Пуатьє. Аль-Андалус. Кордовський халіфат та його розпад у X-XI ст. Арабські завоювання Балеарських островів, Мальти та Сицилії. Аббасидський халіфат. Початок та головні напрями експансії вікінгів. Напади на Британію та Франкську державу. Утворення герцогства Нормандія. Відкриття та заселення Фарерських островів, Ісландії та Гренландії. Плавання до Північної Америки. Захоплення Сицилії та Південної Італії. Битва при Чівітате 1053 р. Завоювання норманнами Англії. Утворення ранньофеодальних держав на Півночі Європи та їх християнізація.

Тема 4. Давньоруська держава та її спадкоємці в міжнародній системі координат кінця IX – першої половини XIII ст. Роль скандинавів в утворенні Давньоруської держави. Емпорії і торговий шлях «із варяг в греки». Рюриковичі та прихід Олега з дружиною в Київ. Взаємини варягів зі слов'янськими племенами. Київська Русь в міжнародних відносинах кінця IX – X ст. Стосунки з Візантією. Зовнішня політика князя Святослава. Ріглом Хазарського каганату і походи на Волзьку Булгарію. Підкорення Володимиром Полоцького князівства. 988 рік: цивілізаційний вибір Русі. Розширення Київської держави за Ярослава Мудрого та його «шлюбна дипломатія». Зовнішня політика і взаємовідносини спадкоємців Ярослава. Початок феодальної роздробленості. Відродження могутності Київської Русі за Володимира Мономаха і Мстислава Великого та їхні стосунки зі Степом. «Зовнішня Русь» (Залісся) у XII ст. Юрій Довгорукий і утворення Володимиро-Суздальського князівства. Пограбування Андрієм Боголюбським Києва. Шлюб Юрія Андрійовича з грузинською царицею Тамар. Занепад Русі та зміщення її політичного центру на Захід. Утворення Галицько-Волинського князівства. Новгородська республіка та її торгівельна експансія. Битва на Калці 1223 року. Київ у 20-30-ті рр. XIII ст.

Тема 5. Татаро-монгольська навала і Золотоординська доба в історії Східної Європи. Боротьба за «київську спадщину». Утворення Монгольської держави та її експансія за часів Чингізхана. Улус Джучі. Причини західного походу Бату-хана. Розгром Волжської Булгарії, князівств Залісся та кочових народів Північного Причорномор'я/Приазов'я. Падіння Києва. Вторгнення в Центральну Європу. Наслідки татаро-монгольської навали для Русі. Боротьба між Андрієм та Олександром (Невським) Ярославовичами. Розпад Монгольської імперії й утворення Золотої Орди. Особливості ординського вассалітету. Оцінка золотоординської епохи в історіографії. Піднесення Москви та її місце в золотоординській експансіоністській системі. «Велика замятня» та її подолання. Галицько-Волинське князівство і його стосунки з сусідами і Ватиканом. Становлення та розширення Великого Князівства Литовського (ВКЛ). Боротьба ВКЛ із Золотою Ордою та її вассалами. Битва біля Синіх Вод 1362 р. Руські землі у складі ВКЛ. Кревська унія 1385 р. Походи Тамерлана у Східну Європу. Битва на Ворсклі 1399 р. Фрагментація Золотої Орди та боротьба Чингизидів за лідерство. Велика Орда. Утворення Кримського, Казанського, Астраханського та інших ханств. Їх відносини з Великим князівством Московським (ВКМ) у XV ст. Зовнішня політика Івана III. Звільнення ВКМ від ординської залежності та початок боротьби з ВКЛ за «київську спадщину»: війни 1492-1494 і 1500-1503 рр.

Тема 6. Роль християнської церкви та ісламський чинник у міжнародних відносинах пізнього Середньовіччя. Статус християнської церкви у Західній та Східній римських імперіях. Зростання впливу Римської кафедри. Папська область. «Константинів дар» та стосунки Римських пап з першими імператорами. «Лжеісидорові декреталиї». Церковний розкол 1054 р. Ідея *Universitas Christianorum*. Латеранський собор 1059 р. Зовнішньополітичні ініціативи Святого престолу. Собори XII-XIV ст. «Диктат папи». Інструменти впливу понтифіків на європейську політику. Конфлікт між папою Григорієм VII та імператором Геріхом IV. Вормський конкордат і доктрина «двох мечів». Наслідки конфлікту Іоанна Безземельного зі Святим Престолом. *Magna Carta*. «Авіньонський полон пап». Перші хрестові походи на Святу землю. Утворення християнських держав на Близькому Сході. Рицарські ордена. Війни Салах ад Діна та його наступників з хрестоносцями. IV хрестовий похід 1202-1204 рр. Латинська імперія і Королівство Фессалонії. Їх протиборство з Другим Болгарським царством. V, VI і VII хрестові походи. Відродження Візантії. Хрестоносний рух на Заході та Півночі Європи. Тевтонський орден та Орден меченосців. Причини їх об'єднання і походи на польські та литовсько-руські землі. Битва при Шауляї 1236 р. Невська «битва» 1240 р. та «Крижане побоїще» 1242 р.. Стосунки Тевтонського ордену з Польщею, Литовською Руссю та Новгородською республікою упродовж другої половини XIII – XIV ст. Грюнвальдська битва 1410 р. та її міжнародні наслідки. Реконкіста. Утворення Португальської держави. Битва при Лас Нвас де Толса 1212 р.: стратегічна поразка мусульманських сил на Піренеях. Відвоювання португальцями Алгарве. Об'єднання Арагона та Кастилії Падіння Гранадського емірату. Поява туурків-сельджуків у Малій Азії Утворення Османського бейліку. Бафейська битва. Завоювання Орхана I та Мурада I. Битва на Косовому полі. Падіння Другого Болгарського царства. Агонія Візантійської імперії. Хрестовий похід 1443-1444 рр. Взяття Константинополя 1453 р. «Белградське диво» 1456 р. Розширення турецьких володінь на Балканах та у Північному Причорномор'ї. Стосунки Османської імперії із європейськими середземноморськими країнами. Церковні собори та світські конгреси XV ст. та їхня роль у боротьбі з османською загрозою.

Тема 7. Династичний принцип і становлення централізованих держав у Західній Європі: Трансформація крупних феодалних сеньорій в абсолютні монархії. Династичний принцип та зовнішньополітичний фактор. «Шлюбна дипломатія» у Західній Європі. Столітня війна англійських та французьких королів: причини, головні етапи та наслідки. Війна Червоної та Білої троянд 1455-1485 рр.: міжнародний аспект. Головні актори міжнародних відносин на межі XV-XVI ст. та їхні зовнішньополітичні пріоритети: Португалія, Іспанія, Данія, Швеція, Англія, Франція. Священна Римська імперія германської нації: перемога партикуляризму. Імперський універсалізм проти партикуляризму та національної державності. Державний інтерес. Звільнення абсолютистських монархій з-під впливу Святого престолу. Політична доктрина Н. Маккіавелі.

Тема 8. Великі географічні відкриття та перший поділ світу між європейськими державами. «Довге XVI століття»: перехід Західної Європи від Середньовіччя до Нового часу. Пошуки морського шляху в Індію. Початок португальської та іспанської експансії в Африці. Відкриття Америки Хр. Колумбом. Тордесільяський договір 1494 р. Боротьба за світову гегемонію між піренейськими державами. Експедиції Васко да Гама та Педру Алвариша Кабрала. Створення португальської колоніальної системи у першій половині XVI ст. та її особливості. Конкістадори. Захоплення іспанцями Великих Антільських островів. Відкриття Васко Нуньєсом де Бальбоа Тихого океану. Початок колонізації Центральної і Південної Америки. Завоювання Ернандом Кортесом держави ацтеків. Навколосвітнє плавання Ф. Магеллана / Х. Елькано. Сарагосський договір 1529 р. Завоювання держави інків Ф. Піссаро. Підкорення майя. Завоювання Філіпін та тихоокеанських островів на північ від екватору. Управління іспанською колоніальною імперією. Освоєння португальцями Бразилії. Система донатаріїв. Португальська «Держава Індії» та її криза. Поразка короля Себастьяна в Марокко. Утворення «Королівства Іспанії та Португалії» на початку 1580-х рр. Внесок англійців та французів у ВГВ. Пошуки шляху в Китай Ж. Картьє. Плавання У. Рейлі та Ф. Дрейка. Іспано-англійський конфлікт й розгром «Непереможної армади». Причини занепаду іспанської могутності. Голландська колоніальна експансія у кінці XVI – першій половині XVII ст. Нідерландська Ост-Індська кампанія: захоплення Яви та Молукських островів. Колоніальні конфлікти з Португалією/Іспанією та Англією. «Амбойнська різанина». Нідерландські факторії у Південній Азії. Відкриття Австралії А. Тасманом та перші голландські поселення у Західній півкулі. Початок колонізації Північної Америки французами та англійцями. Наслідки ВГВ для європейської цивілізації. Меркантилістські доктрини та торговий інтерес.

Тема 9. Італійські (1494-1559 рр.) та релігійні війни і дипломатія у Західній Європі XVI – першої половини XVII ст. Причини політичної роздробленості Італії. Загальна ліга 1469 р. як втілення регіональної системи рівноваги. Причини вторгнення Карла VIII на Апеніни й початок Італійських війн. Ставлення держав півострова до французької інтервенції. Боротьба за Італію між Людовиком XII і Фердинандом Арагонським. Мир в Блуа 1504 р. Конфлікт між Венецією та папою Юлієм II. Камбрейська ліга. Франція проти «Священної ліги». Італійська політика Франциска I. Поділ Італії на сфери впливу. Зовнішньополітична концепція імператора Карла V. Посилення суперництва між Габсбургами і Валуа за Ломбардію. Війна 1521-1526 рр. Кон'якська ліга. Війна 1527-1529 рр. Барселонський мир. Вплив Реформації (лютеранства та кальвінізму) на міжнародні відносини. Розкол Європи за конфесійним маркером. Релігійно-політичний альянс папства та Габсбургів. Шмалькальденський союз. Нюрнберзький релігійний мир. Перехід Англії на бік Реформації. Війни 1535-1538 та 1542-1544 рр. між Франциском I та Карлом V. Шмалькальденські війни. Антигабсбурзька коаліція. Договір в Пассау. Аугсбурзький

мир 1555 р. Зречення Карла V і поділ габсбурзьких володінь на іспанську та австрійську гілки. Династичний союз Філіпа II Габсбурга та Марії Тюдор. Війна з Францією 1557-1559 рр. Мир в Като-Камбрезі: головні підсумки Італійських війн. Нідерландська революція та зусилля Мадридського двору по її придушенню. Утрехтська унія 1579 р. Утворення 1581 р. Республіки З'єднаних Провінцій. Релігійна складова іспано-англійських суперечностей. Втручання Філіпа II Іспанського у внутрішні справи Франції. Варфоломійська ніч 1572 р. й підтримка Мадридом герцогів Гізів. Зміна династії у Парижі та реакція Мадридського двора. Франко-іспанський мирний договір у Вєрвені 1598 р. Нантський едикт Генріха IV Бурбона. Поляризація сил Реформації та Контреформації у Священній Римській імперії германської нації. Євангелістська унія (1608) versus Католицька ліга (1609). Чеське питання в монархії Габсбургів. Празька дефенестрація 23 травня 1618 р. та її наслідки. Протестантське повстання в Богемії та Сілезії. Консолідація католицького табору. Білогорська битва 1620 р. й гоніння на протестантів. Періодизація Тридцятирічної війни. Чесько-Пфальцький (1618-1623), Данський (1624-1629) та Шведський (1630-1635) періоди. Празький мир 1635 р. Причини втручання у війну Франції на боці протестантів. Початок роботи мирного конгресу у Гамбурзі. Вестфальський договір 1648 р. Італійська дипломатія як еталон. Утвердження постійної дипломатичної служби та її функції. Дипломатична ієрархія, ритуали та звичаї. Виникнення науки міжнародного права. Гуго Гроцій та його твір «Про право війни і миру».

Тема 10. Міжнародні відносини у Східній, Південно- та Центрально-Східній Європі у XVI – першій половині XVII ст.

Війни та дипломатія Османської імперії. Туреччина на межі XV-XVI ст. Війна 1501-1503 рр. з Венеціанською республікою. Зовнішня експансія при Селимі I Явузі (1512-1520) та Сулеймані I Кануні (1520-1558). Битва при Мохачі 1526 р. Облога Відня 1529 та 1532 рр. Договір 1536 р. з Францією. Перемога турецького флоту при Привезе 1538 р. Роширення володінь султана на Близькому Сході. Захоплення островів у Східному Середземномор'ї. Морська битва при Лепанто 1571 р. Війна з Іраном 1578-1590 рр. «Довга війна» 1593-1606 рр. з Габсбурзькою монархією. Житваторецький мир 1606 р. Війни з Річчю Посполитою. Хотинська битва 1621 р. Протистояння із запорізькими козаками на північних рубежах Оттоманської імперії та на Чорному і Азовському морях. Режим капітуляцій. Особливості турецької дипломатії.

Міжнародні відносини у Східній та Центрально-Східній Європі у XVI ст. Велике Князівство Московське на порозі Нового часу. Зовнішня політика Василя III. Західні, східні та південні (візантійські) впливи на ВКМ. Війни з ВКЛ за «київську спадщину» 1507-1508 та 1512-1522 рр. Концепція «Москва – Третій Рим». Московсько-литовська війна 1534-1537 рр. Стосунки з Кримським та Казанським ханствами. Московсько-казанські війни у 1520-1540-ві рр. Боротьба Івана IV за «ординський спадок». Завоювання Казанського (1552) та Астраханського (1556) ханств. Реакція Кримського ханства та Османської імперії. Війна 1569-1570 рр. за Астрахань. Стамбульський договір 1570 р. Встановлення союзних стосунків між Московським царством та Кабардою. Причини та головні етапи Лівонської війни 1558-1583 рр. Люблінська унія 1569 р. Походи Девлет Герая на Москву 1571 і 1572 рр. Ям-Запольське перемир'я 1582 з Річчю Посполитою. Плюсське перепир'я з Швецією 1583 р. Початок завоювання Сибіру та експансія Московського царства на південь.

Геополітичний трикутник Московське царство – Шведське королівство – Річчю Посполита наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. Проголошення Московського патріархату й перетворення теорії «Москва – Третій Рим» на офіційну доктрину МПЦ. Московсько-шведська війна 1590-1595 рр. Шведсько-польський династичний

конфлікт наприкінці XV– на початку XVI ст. Зовнішня політика Бориса Годунова. Московська смута 1604-1613 рр.: міжнародний контекст. Польське та шведське втручання у московські справи. Боротьба за корону Московського царства. Звільнення Москви від іноземців ополченням К. Мініна та Д. Пожарського 1612 р. Обрання Михайла Романовим царем. Продовження війни зі Швецією та Польщею. Столбовський мир 1617 р. Деулінське перемир'я 1618 р. з Річчю Посполитою. Перемир'я 1622 р. у Мітаві між Швецією та Польщею. Польсько-шведська війна 1625-1629 рр. Московсько-польська війна 1632-1634 рр. Штумдорфське перемир'я 1635 р. між Польщею та Швецією. Зовнішньополітичні цілі Олексія Михайловича. «Срібна доба» Речі Посполитої: особливості державного устрою та головні вектори зовнішньої політики Варшави напередодні повстання Богдана Хмельницького.

Розділ 2. Вестфальська система та Наполеонівська епоха (1648–1815 рр.)

Тема 11. Вестфальський мир та Мюнстерсько-Оснабрюкський порядок.

30-річна війна та основні засади Вестфальського миру. Причини, етапи та цілі 30-річної війни. Міжнародно-правовий аспект Мюнхенського та Оснабрюкського трактатів. Поразка імперської ідеї та послаблення ролі конфесійного чинника в міжнародних відносинах. Структура та головні принципи Вестфальської моделі світу. Визнання незалежності Голландії та Швейцарії. Територіальне розмежування. Піднесення Франції та Швеції. Юридичне закріплення політичної роздробленості Німеччини. Встановлення відносної рівноваги в Європі.

Розстановка сил та міжнародні відносини в Західній Європі другої половини XVII ст. Політична карта Європи після Тридцятирічної війни. Франко-іспанська війна та позиція Англії. Піренейський мир 1659 р. Боротьба за лідерство у морській торгівлі: англо-голландські війни 50-х – першої половини 70-х рр. XVII ст. Дипломатія Людовика XVI ст. «Деволуційна» війна 1667–1668 рр. Голландська війна 1672–1678 рр. «Політика приєднання». Регенсбурзька угода 1684 р. Аугсбурзька ліга. Дев'ятирічна («Орлеанська») війна. Рисвікський договір 1697 р. Дипломатична боротьба навколо «іспанської спадщини».

Колоніальні протиріччя європейських держав до початку XVIII ст. Великі географічні відкриття. Тордесільяський (1494) та Сарагаський (1529) договори. Іспанська та Португальська колоніальні імперії. Принцип свободи морів. Колоніальні імперії Англії, Франції і Нідерландів в Азії та Африці. Головні райони зіткнень колоніальних інтересів. Ост-індські кампанії. Колонізація Північної Америки. Англо-франко-голландське суперництво у Новому Світі. Боротьба за Вест-Індію. Феномен піратства та каперство.

Тема 12. Міжнародні відносини на периферії Вестфальської системи.

Центрально-Східна Європа у міжнародних відносинах другої половини XVII ст. Головні вузли міжнародних протиріч у Центрально-Східній Європі. Геополітичне становище та пріоритетні напрями зовнішньої політики Московського царства в середині XVII ст. Криза Речі Посполитої. Повстання Б. Хмельницького та заснування українського Гетьманату. Переяславські угоди 1654 р. й міжнародний статус козацької держави. Московсько-польська війна 1654–1667 р. Балтійське питання. Перша Північна війна 1655–1660 рр. Оливський трактат. Кардиський мир 1661 р. Андрусівське перемир'я 1667 р. та його наслідки для України.

Турецький чинник в європейській політиці. Особливості дипломатії Стамбула та головні напрями османської експансії у другій половині XVII ст. Війни з Венецією (1645–1669), Австрією (1663–1664), Польщею (1666–1672) та Московським царством (1676–1681). Боротьба за Україну. Бахчисарайський мир. Віденська битва 1683 р. Утворення «Священної ліги» та участь у ній Московської держави. Кримські походи князя Голиціна (1687, 1689) та Азовські походи Петра I (1695, 1696). Балканський фронт європейсько-османського

протистояння. Зентська битва 1697 р. Карловацький мир 1699 р. та його історичне значення. «Велике посольство» Петра І. Стамбульський мирний договір 1700 р. між Москвою та Оттоманською імперією.

Тема 13. Криза Мюнстерсько-Оснабрюкського порядку.

Війна за «іспанську спадщину» 1701–1714 рр. Смерть Карла II Габсбурга та боротьба за мадридський престол між «австрійською» та «французькою» партіями. Перемога Філіпа Анжуйського і початок війни за іспанський спадок. «Великий союз» проти Людовика XIV. Поява королівства Пруссія. Головні театри бойових дій. Проголошення ерцгерцога Карла Габсбурга іспанським королем. Захоплення англійцями Гібралтару. Утворення Великої Британії. Міланська конвенція 1707 р. Мирні переговори. Обрання Карла Габсбурга на імператорський трон. Відмова іспанського короля Філіпа V від претензій на французьку корону. Утрехтський мир 1713 р. Раштадський та Баденський трактати 1714 р. Геополітичні наслідки війни. Спроба Іспанії порушити європейську рівновагу. Гаазький мир 1717 р.

Велика Північна війна 1700–1721 рр. Причини війни. Зовнішньополітичні плани Карла XII Густава та Петра І. Утворення «Північного союзу». Початок і перша фаза війни. Поразка Данії та Саксонії. Шведська окупація Речі Посполитої. Альтранштадтський мир 1706 р. Станіслав Лещинський та українсько-польські домовленості 1707 р. Причини переходу гетьмана Мазепи на бік шведів. Батуринська різня. Історичне значення Полтавської битви. Друга фаза Північної війни. Відновлення антишведської коаліції та бойові дії на Балтиці. Луцький договір 1711 р. Прутський похід Петра І. Стамбульський мир 1712 р. Адріанопольський договір 1713 р. та ліквідація української ранньомодерної державності. Третя фаза Північної війни. Гангутська битва 1714 р. Мекленбурзька криза. Варшавський трактат й Амстердамський договір 1717 р. Аландський конгрес 1718 р. та його зрив. Політика Великої Британії щодо Росії та Швеції. Замирення Швеції з Ганновером, Пруссією та Данією. Ніштадтський мир 1721 р. Інтеграція Центрально-Східної Європи до Вестфальської системи.

Тема 14. Утрехтсько-Раштадсько-Ніштадтський порядок.

Головні пріоритети, союзи та конфлікти великих держав у 20–40-і рр. XVIII ст. Піднесення Великої Британії та Росії. Французька політика «Східного бар'єру». Франко-англійські стосунки. Боротьба імперії Габсбургів за утвердження Прагматичної санкції. Європейський конгрес в Камбре 1724 р. Віденські угоди 1725 та 1731 рр. «Родинний союз» Іспанії та Франції. Англо-голландське зближення. Франко-австрійське суперництво. Союз «трьох чорних орлів». Війна за польську спадщину 1733–1738 рр. Російсько-турецько-австрійська війна 1735–1739 рр. Режим капітуляцій. Російсько-шведська війна 1741–1743 рр. Проблема австро-пруського дуалізму в німецьких землях. Війна за австрійську спадщину 1740–1748 рр. Стратегія і тактика Фрідріха II. Дрезденський мир 1745 р. Аахенський трактат 1748 р. Піднесення Пруссії.

Дипломатична революція середини XVIII ст. та Семирічна війна Передумови для «зміни альянсів». «Система Кауніца». Загострення англо-французького колоніального суперництва. Австро-російське зближення. Характер стосунків Великої Британії з Росією, Австрією та Пруссією. Субсидійні договори. Вестмінстерська конвенція 1756 р. Франко-австрійський договір про нейтралітет та оборону 1756 р. Початок Семирічної війни. Другий Версальський договір та приєднання до нього Росії. Війна в Європі. Ізоляція Пруссії. «Родинний пакт» Іспанії та Франції 1761 р. Вихід Росії з війни та її зближення з Пруссією. Війна в колоніях. Паризький та Губертсберзький мирні договори.

Тема 15. Міжнародні відносини наприкінці «Старого порядку».

Дипломатія Катерини II та міжнародні відносини в Центрально-Східній Європі Головні напрями зовнішньої політики Російської імперії за Катерини II (1763–1796). «Північна система» Н. Паніна. Російсько-пруський договір 1764 р. Російсько-турецька війна 1768–1774 рр. Кючук-Кайнарджийський мир та його міжнародні наслідки. Російська та

пруська політика щодо Речі Посполитої. Дисидентське питання. «План Лінара». Перший поділ Польщі. Втручання Катерини II у німецькі справи. Російсько-австрійське зближення 1780-х рр. «Грецький проект» Катерини II. Приєднання Криму до Російської імперії. Створення Чорноморського флоту. Георгіївський трактат 1783 р. Стосунки з Францією та Великою Британією. Російсько-турецько-австрійська війна 1787–1791 рр. Російсько-шведська війна 1788–1790 рр. Вплив Великої Французької революції на міжнародне становище та зовнішню політику Росії. Другий та третій поділ Польщі. Війна з Персією.

Міжнародні відносини в Західній Європі: від Семирічної війни до Великої Французької революції. Замирення Європи. «Система Шаузеля» та «дипломатія статус-кво» Людовика XVI. Зовнішня політика Австрії та Пруссії. Війна за Баварський спадок 1778–1779 рр. Тешинський мир. Союз німецьких князів 1785 р. Загострення австро-пруських протиріч. Відновлення англо-голландського союзу. Криза французької дипломатії. Політика Парижа, Лондона та Берліна щодо Росії напередодні Великої Французької революції.

Тема 16. Міжнародні відносини під впливом Атлантичної революції.

Війна американських колоній за незалежність 1775–1783 рр. як точка біфуркації Атлантичної революції. Причини та початок війни. Утворення Сполучених Штатів Америки. Перебіг бойових дій. Позиція Франції, Іспанії та Голландії щодо конфлікту у Північній Америці. Ліга озброєного нейтралітету. Підтримка Великої Британії індіанцями. Версальський мир 1783 р. та його історичне значення. Принцип національного (народного) суверенітету. Ідеологічний вплив Американської революції на Європу та Латинську Америку.

Велика Французька революція й міжнародні відносини в 1789–1799 рр. Виникнення у Франції держави нового типу. Демократизація і націоналізація зовнішньої політики та її головні принципи. Діяльність Дипломатичного комітету на чолі з О. Г. Мірабо. Доктрина «природних кордонів» Ж. Дантона. Загострення стосунків з Ватиканом та Імперією Габсбургів. Брабантська революція 1789–1790 рр. та її придушення. Ставлення до Французької революції США, Великої Британії та європейських дворів. Революційний месіанізм та монархічна солідарність. Пільницька декларація 1791 р. Початок революційної експансії. Битва при Вальмі 1792 р. Анексія Бельгії, лівого берегу Рейна, Савойї та Ніцци. Страта Людовика XVI та Перша антифранцузька коаліція. Битва при Флерюсі 1794 р. Базельський мир 1795 р. Утворення Батавської республіки. Союзний договір з Іспанією. Перша Італійська кампанія й утворення нових «дочірніх» республік. Кампоформійський мир 1797 р. Англо-французький антагонізм. Єгипетський похід Бонапарта. Друга антифранцузька коаліція. Альпійський похід О. В. Суворова й вихід Росії з антифранцузької коаліції.

Наполеонівська епоха 1799-1815 рр. Переворот 18 брюмера 1799 р. Міжнародне становище Франції на межі XIX ст. Друга Італійська кампанія 1800 р. Люневільський (1801) та Ам'єнський (1802) мирні договори з Австрією та Англією. Перекройка карти Італії. Окупація Швейцарії та перетворення її на Гельветичну республіку. Акт про «реcesію» Німеччини. Поновлення війни з Великою Британією. Справа герцога Енгієнського. Третя антифранцузька коаліція. Проголошення Наполеона Бонапарта імператором Франції та королем Італії. Трафальгарська битва. Поразка Австрії. Пресбурзький мир 1805 р. Рейнський союз. Ліквідація Священної Римської імперії німецької нації. Континентальна блокада та дії у відповідь Великої Британії. Війна Четвертої коаліції 1806–1807 рр. Тільзійський мир. Велике герцогство Варшавське. «Побачення в Ерфурті» Наполеона I та Олександра I. Фінляндська війна 1808–1809 рр. Піренейський театр. Війна П'ятої коаліції. Причини погіршення російсько-французьких стосунків. Кампанія 1812 р.: поразка Наполеона в Росії. Калішська угода 1813 р. та формування Шостої коаліції. «Битва народів» під Лейпцігом. Шомонський трактат 1814 р. Зречення Наполеона. Перший Паризький договір. «Сто днів».

Остаточна реставрація Бурбонів. Другий Паризький договір 1815 р. Четверний союз. Історичне значення Наполеонівської епохи.

Тема 17. Нові аспекти міжнародних відносин кінця XVIII – початку XIX ст.

Східне питання в європейських міжнародних відносинах кінця XVIII – початку XIX ст.
Виникнення та головні аспекти Східного питання. Проблеми Чорноморських проток. Національно-визвольна боротьба південнослов'янських народів під впливом Французької революції. Проекти відродження грецької державності. Республіка Семи з'єднаних островів. Британська доктрина статус-кво на Балканах. Політика Наполеона Бонапарта щодо Османської імперії. Російсько-турецька війна 1806-1812 рр. Бухарестський мир та його статті про статус Дунайських князівств і Сербії.

Міжнародні відносини у Західній півкулі. Вплив Війни за незалежність північноамериканських колоній Англії та Великої Французької революції на Іспанську Америку і Карибський регіон. Гаїтянська революція 1791-1804 рр. й позиція Франції. Стосунки США з колоніальними державами. Декларація нейтралітету 1793 р. Справа «громадянина Жане» й загострення стосунків з Директорією. Договір Джея. Іспано-американський договір 1795 р. Нормалізація французько-американських стосунків. Приєднання Луїзіани та Західної Флориди до США. Загострення суперечностей між Сполученими Штатами Америки та Великою Британією. Англо-американська війна 1812-1815 рр. Криза іспанської монархії. Початок національно-визвольної війни у Південній Америці та Мексиці. Проголошення незалежності Парагваю. Перша та Друга Венесуельські республіки. Каральна експедиція генерала Морільйо та відновлення панування іспанської корони у Латинській Америці.

Проміжний контроль – письмова робота.

ПИТАННЯ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

1. Поняття міжнародних відносин, їх періодизація та системність.
2. Головні види міждержавних відносин.
3. Концепція універсальної імперії. Політична доктрина Другого Риму.
4. Характерні риси візантійської дипломатії.
5. Відродження імперії у Західній Європі. Ієрархічність міжнародних відносин феодального типу.
6. Дипломатія Республіки Святого Марка.
7. Експансія вікінгів (норманів) на захід і Південь Європи.
8. Роль міжнародної торгівлі у створенні скандинавської та давньоруської державності.
9. Київська Русь в міжнародних відносинах кінця IX – X в.
10. 988 рік: цивілізаційний вибір Володимира Великого та боротьба за його політичний спадок між Україною та Росією.
11. Еволюція руської державності й «шлюбна дипломатія» київських князів в XI – першій чверті XII ст.
12. Піднесення Володимиро-Суздальського князівства. Зміщення політичного центра Русі на захід й феномен Новгородської республіки.
13. Татаро-монгольське нашествя 1236-1242 рр. на Східну та Центральну Європу: причини і наслідки.
14. Інтеграція Залісся (Північно-Східної Русі) в експансіоністську систему Монгольської імперії.

15. «Ординський спадок» в історії Росії: зміна цивілізаційного колу.
16. Галицько-Волинське князівство в контексті міжнародних відносин XIII – першої половини XIV століть.
17. Велике Князівство Литовське в історії українців та білорусів. Кревська унія 1385 р.
18. Розпад Золотої Орди. Переформатування політичного та ідеологічного простору Східної Європи в XV ст.
19. Політика «збирання земель» Івана III. Концепція «Москва – Третій Київ» й початок боротьби за київську спадщину.
20. Звільнення Великого Князівства Московського від сюзеренітету Великої Орди. Татарсько-візантійські впливи на московську державність.
21. Джерела ідеологічного обґрунтування влади великого князя Московського. Зовнішня політика Василя III.
22. Статус християнської церкви на Заході та Сході Європи. Церковний розкол 1054 р.
23. Міжнародна діяльність Святого Престолу. Вселенські (помісні) собори й хрестові походи XI-XIII ст.
24. Військово-колонізаційний рух на Півночі та Заході Європи в XIII – XIV ст. Грюнвальдська битва 1410 р.
25. Реконкіста й початок європейської експансії в Африці.
26. Протиборство римських пап з німецькими імператорами та європейськими монархами в XI – XV ст.
27. Династичний принцип і «шлюбна дипломатія» у Західній Європі.
28. Столітня війна та війна Роз у системі міжнародних конфліктів пізнього Середньовіччя.
29. Заснування Османської держави. Завоювання турок-сельджуків у Малій Азії та на Балканах до середини XV ст.
30. Падіння Константинополя й розширення Османської імперії у другій половині XV ст.
31. Вселенські церковні собори та світські конгреси XV ст. Європейський проект Їржі Подебрада 1462 р.
32. Політична карта Західної Європи на межі XV – XVI ст.: утворення централізованих держав і виникнення державного інтересу.
33. Початок європейської колоніальної експансії й відкриття Нового Світу. Тордесільяський договір 1494 р.
34. Утворення португальської та іспанської колоніальних імперій у XVI ст. Об'єднання Іспанії та Португалії.
35. Перша навколосвітня подорож та її міжнародні наслідки. Сарагоський договір 1529 р.
36. Англійські та французькі відкриття у Північній Америці. Принцип свободи морів.
37. Англо-іспанське протиборство наприкінці XVI ст. «Революція цін» та криза Іспанської імперії.
38. Колоніальна політика Голандії. Піднесення Нідерландів наприкінці XVI – у першій половині XVII ст.
39. Причини політичної роздробеності Італії. Система рівноваги на Апенінах в останній третині XV ст.
40. Італійські війни 1494 – 1559 рр.: причини, зміст, основні підсумки.

41. Вплив Реформації на міжнародні відносини першої половини XVI ст. Аугсбурзький договір 1555 р.
42. Іспанія – оплот католицької реакції в Європі другої половини XVI ст. Зонішньополітичні цілі Філіпа (Пилипа) II Габсбурга.
43. Утворення республіки З'єднаних Провінцій й франко-іспанське протистояння наприкінці XVI ст.
44. Загострення міжконфесійної боротьби у Священній Римській імперії германської нації на початку XVI ст. Чеське питання.
45. Тридцятилітня війна 1618-1648 рр.: причини та головні етапи.
46. Зародження політичної теорії і науки міжнародного права. Ніколо Макіавелі та Гуго Гроцій.
47. Організація дипломатичної служби в епоху абсолютизму.
48. Зовнішня експансія Османської імперії в XVI – першій половині XVII ст. Особливості турецької дипломатії.
49. Джерела російського мессіанізму. Концепція «Москва – Третій Рим». Заснування Московської патріархії.
50. Стосунки Московської держави з Кримським та Казанським ханствами наприкінці XV – у першій половині XVI ст. Боротьба за ординський спадок.
51. Західний вектор зовнішньої політики Івана Грозного. Причини та головні етапи Лівонської війни.
52. Початок інтеграції Північної Євразії до складу Московської держави. Особливості російської експансії кінця XVI – першої половини XVII ст.
53. Смути 1604 – 1613 (1618) рр. Криза легітимності влади у Московській державі: міжнародний аспект.
54. Московсько-шведсько-польські стосунки напередодні та під час Тридцятилітньої війни.
55. Геополітичне становище Московського царства та головні напрями зовнішньої політики перших Романових.
56. Люблінська унія 1569 р. Річ Посполита на політичній карті Європи в останній третині XVI – першій половині XVII ст.

ПИТАННЯ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

1. Вестфальський мир 1648 року як точка біфуркації першої системи міжнародних відносин. Мюнстерсько-Оснабрюкський порядок.
2. Франко-іспанська війна 1635-1659 рр. та позиція Англії. Піренейський мир.
3. Балтійське питання у середині XVII століття. Перша північна війна та піднесення Швеції.
4. Англо-голландські війни 1650-х – першої половини 1670-х рр.
5. Зовнішня політика Людовика XIV. Піднесення Франції в останній третині XVII ст.
6. Міжнародне значення та наслідки Славетної революції 1688-1689 рр.
7. Європейська політика Високої Порти у 1640-ві – на початку 1680-х рр. Віденська битва 1683 р.

8. «Священна ліга» versus Османська імперія: війна 1684-1699 рр. Піднесення Австрійської імперії.
9. Повстання Б. Хмельницького й заснування Українська гетьманату. Зовнішня політика Війська Запорізького у 1649-1653 рр.
10. Переяславські угоди 1654 р.: інтерпретації та наслідки для української державності.
11. Російсько-польська війна 1654-1667 рр. та українське питання у контексті європейської кризи середини XVII ст.
12. Поділ України між Річчю Посполитою, Московським царством та Османською імперією у другій половині XVII ст.
13. Російсько-турецька війна 1676-1681 рр. Боротьба Московської держави за вихід до Азовського та Чорного морів у 80-90-ті рр. XVII ст.
14. Головні райони колоніальної експансії європейських держав у другій половині XVII ст. Боротьба за Індію та країни південних морів.
15. Початок європейської колонізації Північної Америки. Англо-французькі протиріччя у другій половині XVII ст.
16. Колоніальне розмежування в Центральній Америці, Карибському басейні та Тихому океані у XVII ст. Феномен піратства та каперство.
17. Війна за «іспанську спадщину» 1701-1714 рр.: причини та головні театри бойових дій.
18. Вестфаль-2: Утрехтсько-Раштадтський порядок у Західній Європі. Піднесення Великої Британії.
19. «Велике посольство» Петра I у Європу 1697-1698 рр. Утворення антишведського союзу.
20. Причини, головні етапи та перша фаза Великої Північної війни.
21. Російсько-українські стосунки на початку XVIII ст. «Зрада» І. Мазепи.
22. Полтавська битва 1709 р. та її історичне значення. Завоювання Росією Прибалтики.
23. Південний фронт Другої північної війни: Прутський похід Петра I і ліквідація української державності раннього Нового часу.
24. Третій етап Великої північної війни. Ніштадтський мир 1721 р. та піднесення Росії.
25. Міжнародні відносини у Середземномор'ї та Західній Європі після Утрехтського миру. Віденський союз проти Ганноверської ліги.
26. Кристалізація пентархії. Зміна головних пріоритетів великих держав у 1720-1730-ті рр.
27. Союз «трьох чорних орлів». Війна за «польський спадок» 1733-1735(1739) рр.
28. Російсько-турецько-австрійська війна 1735-1739 рр.
29. Російсько-шведські війни 1741-1743 і 1788-1790 рр.: причини та наслідки.
30. Війна за «австрійську спадщину» 1740-1748 рр. Піднесення Пруссії.
31. Зміна міжнародної ситуації в Європі наприкінці 1740-х – у першій половині 1750-х рр. «Система» Бестужева-Рюміна.
32. Загострення англо-французького колоніального суперництва у середині XVIII ст.
33. «Дипломатична революція» 1756 року.
34. Семирічна війна 1756-1763 рр.
35. Зовнішньополітичні пріоритети Катерини II. «Північна система» графа М. І. Паніна.
36. Російсько-турецька війна 1768-1774 рр.: причини, перебіг, результати.

37. Зовнішня політика Франції наприкінці «Старого порядку»: зміна орієнтирів. Перехід від «системи Шаузелея» до «системи Вержена».
38. Війна за «баварську спадщину» 1778-1779 рр. Союз німецьких князів.
39. Австрійсько-російське зближення: «Грецький проект» Катерини II.
40. Приєднання Криму до Росії. Георгіївський трактат 1783 р.
41. Російсько-турецька війна 1787-1791/1792 рр. і позиція європейських держав.
42. Війна американських колоній за незалежність: міжнародний контекст. Версальський мир 1783 р.
43. Принцип національного суверенітету та концепція «Атлантичної революції»
44. Вплив Великої французької революції на міжнародні відносини. Доктрина зовнішньої політики революційної Франції.
45. Формування першої антифранцузької коаліції: склад та мотиви учасників.
46. Поділи Речі Посполитої та ліквідація польської державності у середині 1790-х рр.
47. Початок Великої Кавказької війни та приєднання Грузії до Росії.
48. Еволюція та особливості Вестфальської системи міжнародних відносин (середина XVII – XVIII ст.).
49. Європоцентризм міжнародних відносин раннього Нового часу.
50. Колоніальний чинник світової політики у XVI-XVIII ст. Работоргівля.
51. Зовнішня експансія Французької республіки наприкінці XVIII ст.
52. Єгипетський похід генерала Бонапарта та альпійський похід фельдмаршала Суворова. Розпад другої антифранцузької коаліції та російсько-французьке зближення за Павла I.
53. Мирна передишка 1801-1803 рр.: Люневільсько-Ам'єнський порядок та причини його краху.
54. Третя антифранцузька коаліція. Трафальгарська битва 1805 р.
55. Утворення Наполеонівської імперії. Розгром четвертої антифранцузької коаліції.
56. Південний фронт Олександра I і французька дипломатія. Тильзітський мир 1807 р.
57. Pax Franca проти Pax Britanica: «континентальна блокада» Англії та її наслідки.
58. Міжнародні аспекти Фінляндської війни 1808-1809 рр.
59. Війна на Піренейському півострові й початок національно-визвольних рухів європейських народів проти наполеонівського свавілля.
60. Ерфуртська зустріч Олександра I та Наполеона I. Причини загострення російсько-французьких відносин у 1809-1812 рр.
61. «Російський» похід Наполеона 1812 р.: мета і причини поразки.
62. Велика європейська війна 1812-1815 рр. Битва при Ватерлоо.
63. Гаїтянська революція 1791-1894 рр. Початок Війни за незалежність в Іспанській Америці.
64. Вплив наполеонівських війн на США. Англо-американська війна 1812-1815 рр.

Розділ 3. Віденська, далекосхідна та американська системи міжнародних відносин

Тема 18. Головні засади Віденської системи та роль Священного союзу в підтримці європейської рівноваги

Епоха конгресів та «система Меттерніха». Віденський конгрес 1814 – 1815 рр. Принципи легітимізму та «європейський концерт». Територіальні та національні питання (німецьке, польсько-саксонське, італійське, швейцарське, бельгійське, скандинавське). Заборона работоргівлі. Судноплавство по Рейну. Аахенський конгрес 1818 р. Перетворення Четверного союзу на пентархію. Положення про дипломатичні ранги. Карлсбадські постанови 1819 р. Інтервенціонізм («система Меттерніха»). Революції в Неаполі та П'ємонті й рішення Троппау-Лайбахського конгресу 1820–1821 рр. Веронський конгрес 1822 р. й придушення Іспанської революції. Провал ідеї Четвертого конгресу.

Зовнішньополітичні пріоритети великих держав у 1820–1840-і рр. та еволюція Віденської системи. Засади британської зовнішньої політики. Цілі Російської імперії на міжнародній арені. Австро-пруський антагонізм. Зовнішня політика Франції у 1820-ті рр. Революції 1830–1831 рр. та «європейський концерт». «Липнева монархія» в системі міжнародних відносин 30–40-х рр. XIX ст. Урегулювання бельгійської проблеми. Політична криза в Іспанії та Португалії початку 1830-х рр. Четверний союз та Мюнхенгрецька конференція. Проголошення шведського нейтралітету. Рейнська криза 1840 р. Англо-французькі стосунки 1841–1846 рр. Польське питання у міжнародних відносинах 1830–1840-х рр. Приєднання до Австрії Кракова. Війна у Швейцарії.

Східне питання у 20–40-х рр. XIX ст. Східне питання на Віденському конгресі. «Філікі етерія». Молдавський похід О. Іпсіланті. Грецьке повстання 1821 р. Реакція Високої Порти та великих держав. Проголошення Грецької республіки. Рух філеллінів і його вплив на позицію Великої Британії та Росії. План Олександра І з урегулювання грецького питання. Турецько-єгипетська угода 1824 р. Місія герцога Велінгтона. Петербурзький протокол 1826 р. Позиція Франції та Австрії. Анкерманська конвенція. Обрання І. Каподистрії президентом Грецької республіки. Лондонська конвенція 1827 р. Наваринська битва. Російсько-турецька війна 1828–1829 рр. Адріанопольський мир та його міжнародні наслідки. Лондонська конференція 1830 р. й проголошення незалежності Грецького королівства. Обрання Оттона Віттельсбаха на грецький престол. Мухамед Алі й рух за автономію Єгипту. Турецько-єгипетський конфлікт 1830–1831 рр. та роль Росії у його врегулюванні. Ункяр-Ісклесійський договір 1833 р. і реакція на нього Англії та Франції. Боротьба великих держав за вплив на Османську імперію. Друга турецько-єгипетська війна 1839–1841 рр. та її підсумки. Конвенції про протоки 1840 та 1841 рр. Російсько-британські протиріччя на Кавказі та у Центральній Азії. Перша англо-афганська війна.

Тема 19. Міжнародні відносини в Європі в період турбулентності 1848–1871 рр.

«Весна народів». Декларація А. Ламартіна й відставка К. Меттерніха. Франкфуртський парламент і рух за об'єднання Німеччини. Унія німецьких держав. Проблема німецьких кордонів. Шлезвіг-гольштинський конфлікт. Дансько-німецька війна і великі держави. Італійське питання в 1848 р. Сардинсько-австрійська війна. Австрійська, французька та іспанська інтервенція на Апенінах. Повалення Тосканської, Римської та Венеціанської республік. Міланський мирний договір. Революції в Дунайських князівствах та Угорщині й участь Росії в їх придушенні. Наслідки революцій для міжнародних відносин в Європі.

Кримська війна 1853(1854)-1856 рр. Причини Східної війни. Загострення стосунків Росії з Францією та Оттоманською імперією. Суперечка про Святі місця. Розмова Ніколая І з Дж. Сеймуром II. «Місія О. С. Меншикова» в Стамбулі. Англо-французьке зближення. Окупація російськими військами Молдавії та Валахії. Турецько-російська війна і європейська дипломатія. Сінопська битва. Оголошення Великою Британією та Францією

війни Росії. Цілі сторін. Головні театри бойових дій. Австро-пруська угода 1854 р. «4 пункти» канцлера Буоля. Кримська десантна операція союзників. Вступ у війну Сардинського королівства. Віденська конференція. Оборона Севастополя. Франко-шведська угода 1855 р. «5 пунктів». Поновлення мирних переговорів. Ціна війни. Паризький конгрес 1856 р. Нейтралізація Чорного моря і втрата Росією статусу великої держави.

Паризький (Кримський) порядок 1856–1871 рр. Перехід Великої Британії до «блискучої ізоляції». Зовнішня політика Наполеона III. Дипломатія О. М. Горчакова. Російсько-французьке зближення. «Принцип національностей». Італійське питання і франко-австрійський конфлікт. Побачення в Пломб'єрі. Італійська війна 1859 р. Віллафранкське перемир'я та Цюрихський мир. Політика К. Кавура. Приєднання Центральної Італії до Сардинського королівства, а Савойї та Ніцци до Франції. Дж. Гарібальді й плебісцит у Неаполі. Створення 1861 р. Італійського королівства. Римське питання. Вереснева конвенція 1864 р. Приєднання Ломбардо-Венеціанського королівства до Італії. Завершення об'єднання Італії. Німецьке питання після революції 1848–1849 рр. «Оломоуцьке приниження». Боротьба Австрії та Пруссії за гегемонію в Німецькому союзі. Митний союз 1853 р. Великогерманський та малогерманський проекти об'єднання. Бісмарк та Польське повстання 1863–1864 рр. Війна з Данією 1864 р. Гаштейнська конвенція. Австро-пруська війна 1866 р. Трансформація Імперії Габсбургів в дуалістичну монархію. Північнонімецька конфедерація. Люксембурзька криза 1867 р. Загострення франко-пруських стосунків наприкінці 1860-х рр. «Емська дипеша». Франко-німецька війна 1870–1871 рр. Утворення Германської імперії. Франкфуртський мир 1871 р. Анексія Ельзасу та Лотарингії II Рейхом.

Східне питання у 1856–1871 рр. Вплив Кримської війни на балканські народи. Султанський хатти-і-хумаюн 1856 р. Румунське питання на Паризькому конгресі. Рух за унію в Дунайських князівствах і позиція великих держав. Конференція послів в Парижі 1858 р. Обрання А. І. Кузи господарем Молдавії та Валахії. Паризька конференція 1859 р. з румунського питання. Об'єднавчий процес. Проголошення 1861 р. політичної унії Молдавії та Валахії. Державний переворот 1864 р. в Бухаресті. Обрання румунським князем Карла Гогенцоллерна-Замарінгена. Міжнародний статус Румунського князівства. Кризи навколо Чорногорії та Сербії у 1850–1860-ті рр. Балканська політика Санкт-Петербурга та Відня. Критське повстання 1866–1869 рр. і великі держави. Балканський союз. Лондонська конференція послів 1869 р. Проблема проток. Скасування нейтралізації Чорного моря.

Тема 20. Франкфуртсько-Берлінський порядок та завершення поділу світу

Завершення колоніального поділу світу та сфер впливу в Азії (остання третина XIX ст.) Відкриття Суецького каналу 1869 р. «Новий імперіалізм». Геостратегічні пріоритети та особливості колоніальної політики Великої Британії. Запровадження безпосереднього управління Індією. Завершення завоювання Бірми та Малайського півострова. Розширення британських володінь в Західній та Східній Африці. Англо-зулуська війна 1879 р. Сесіль Родс та його імперія. Французька колоніальна експансія в Південно-Східній Азії та Африці. Англо-французьке суперництво в Сіамі. Фашодська криза. «Вільна держава Конго». Берлінська конференція 1885–1887 рр. Німецький колоніалізм в Африці та Океанії. Захоплення Еритреї та частини Сомалі Італією. Абісінська війна 1895–1896 рр. й визнання незалежності Ефіопії. Розширення португальських володінь на Чорному континенті. Приєднання Ріо-дель-Оро до Іспанії. Криза іспанського колоніалізму на Кубі та Філіпінах. Завершення колоніального поділу островів в Тихому океані.

«Велика гра». Англо-іранська війна 1856-1857 рр. Азійський вектор імперської політики Росії після Великої Кавказької війни. Приєднання Кокандського ханства. Встановлення протекторату над Бухарою та Хівною. Протириччя між Російською та Британською імперіями в Центральній Азії. Британські концепції «наступальної політики» та «закритого кордону». Англо-афганська війна 1878–1879 рр. та її наслідки. Приєднання до Росії туркменських земель. Кушкинська криза 1885 р. Англо-російське розмежування на

Памірі та Гіндукуші. Військово-поліцейські операції на фронті Британської Індії. Боротьба за сфери впливу в Ірані. Економічна та ідеологічна експансія європейських країн та Близькому Сході. «Стратегія Багдадської залізниці».

Зовнішня політика Бісмарка та система союзів 70-90-х рр. XIX ст. Головні принципи зовнішньої політики Бісмарка. Realpolitik. Союз трьох імператорів. «Місія Радовіца». «Воєнна тривога» 1875 р. Німецько-австрійський союз 1879 р. й приєднання до нього Італії. «Система Бісмарка» та малі країни Європи. Болгарська криза і «договір перестраховки». Буланжистська криза й «воєнна тривога» 1887 р. «Середземноморська Антанта». Вільгельм II і відставка Бісмарка. Російсько-французьке зближення. Російсько-французький союз та його основні аспекти. Зародження англо-німецького антагонізму. Перехід Німеччини до «світової політики».

Східна криза 1875–1878 рр. та «великі ідеї» на Балканах. Антиосманські повстання в Герцеговині, Боснії та Болгарії: реакція Росії та західних держав. Сербсько-турецька війна 1876 р. Зустріч Франца-Йосипа II та Олександра II в Раштадті. Російсько-румунські переговори в Лівадії. Конференція послів в Константинополі 1876 р. Будапештські конвенції. Лондонська конференція послів 1877 р. Російсько-турецька війна 1877–1878 рр. Проголошення незалежності Румунії. Сан-Стефанський договір. Ставлення до нього «європейського концерта» і балканських країн. Англо-російські домовленості. Кіпрська конвенція. Берлінський конгрес 1878 р. Міжнародне визнання незалежності Румунії, Сербії та Чорногорії. Російська цивільна адміністрація в Болгарії. Обрання Александра Батенберга болгарським князем. Таємні угоди Австро-Угорщини з Сербією (1881 р.) та Румунією (1883 р.) «Великі ідеї» на Балканах. Об'єднання князівства Болгарії та Східної Румелії. Сербсько-болгарська війна 1885–1886 рр. Розрив російсько-болгарських дипломатичних відносин. Морська блокада Греції 1886 р. Обрання болгарським князем Фердинанда Саксен-Кобург-Готського. Нормалізація російсько-болгарських стосунків. Критське повстання 1896–1897 рр. Греко-турецька війна. Константинопольський мирний договір 1897 р. Урегулювання Критського питання. Російсько-австрійська конвенція 1897 р. щодо Балкан. Македонське питання.

Тема 21. Епоха імперіалізму (1898–1914 рр.)

Перші війни за поділ світу й блокове протистояння в Європі. Загострення міжімперіалістичних протиріч на межі XIX–XX ст. Іспано-американська війна 1898 р. Перетворення США на світову державу. Німецька експансія на Тихому океані. Англо-бурська війна 1899–1902 рр.: причини, головні етапи та наслідки. Відхід Великої Британії від «блискучої ізоляції». Англо-японський договір 1902 р. Утворення англо-французької Антанти. Російсько-японська війна 1904–1905 рр. Перетворення Японії на світову потугу. Бьоркський договір. Перша Марокканська криза. Алхїцераська конференція. Англо-російська конвенція 1907 р. й координація політики країн Антанти щодо Ірану. Гонка озброєнь та спроба її обмеження. Гаазькі конференції 1899 та 1907 рр. Італія між Троїстим союзом та Антантою. Угода в Раккондіжі. Потсдамська зустріч Вільгельма II та Ніколая II. Агадірська криза 1911 р. Лівійська війна 1911–1912 рр. Встановлення Францією та Іспанією протекторату над Марокко. Місія Холдена і загострення англо-німецьких стосунків. Франко-німецьке протиріччя. Угода про Багдадську залізницю. Консолідація країн Антанти. Воєнне планування.

Міжнародні відносини на Далекому Сході та в «пороховому погребі Європи» напередодні Першої світової війни. Поновлення англо-японського союзу та російсько-японське зближення після Портсмутського миру. Перетворення Кореї на японську колонію. Сінхайська революція 1911–1912 рр. і великі держави. Поділ Монголії на сфери впливу. Російсько-австрійське суперництво на Балканах. Зміна правлячої династії та головного вектору зовнішньої політики Сербії. Мюрцштегська конференція 1904 р. Проблема Чорноморських проток. Зустріч «Ізвольський – Еренталь» в Бухлау. «Младотурецька»

революція і проголошення незалежності Болгарського царства. Боснійська криза 1908–1909 рр. Загострення Критського питання. Утворення Балканського союзу. Перша Балканська війна. Здобуття незалежності Албанією. Приєднання Криту до Греції. Лондонський мирний договір. Міжсоюзницька (Друга балканська) війна. Бухарестський мир 1913 р. Боротьба великих держав за вплив на Османську імперію. «Криза генерала фон Сандерса» й загострення російсько-німецьких відносин. Австро-сербські стосунки. Російсько-сербський союзний договір. Зустріч Вільгельма II та ерцгерцога Франца-Фердинанда в червні 1914 р. Сараєвське вбивство: реакція центральних держав країн Антанти. Липнева криза. Проблема відповідальності за розв’язання Першої світової війни.

Тема 22. Далекосхідна система міжнародних відносин Нового часу.

Традиційна китайська дипломатія і далекосхідна система міжнародних відносин до середини XIX ст. Оформлення ідейно-теоретичних засад дипломатії імператорського Китаю під впливом конфуціанства. Китаєцентристська модель світу. Система васалітету. Стратегемність. Походи адмірала Чжен Хе у XV ст. Політика «морської заборони». Самоізоляція Цинської імперії. Нерчинський договір 1689 р. Зовнішня експансія Піднебесної імперії у XVIII ст. Кяхтинський договір 1727 р. Іноземні факторії. Кохонг. Англійські посольства 1792 та 1816 рр.: причини невдач. Діяльність Ост-Індської кампанії в Китаї та її конфлікт із Цинським урядом. Перша «опіумна війна» 1840–1842 рр. та її наслідки. Друга «опіумна війна» 1857–1860 рр. Айгунський договір і Тяньцзинські трактати. Самоізоляція Японії.

Міжнародні відносини в Східній Азії у другій половині XIX ст. «Відкриття» Японії. Канагавський договір 1854 р. Сімодський трактат. Торгові угоди Японії з європейськими країнами. Петербурзька конвенція 1867 р. «Реставрація Мейдзі» і початок зовнішньої експансії Токіо. Приєднання Північних Курил та островів Рюкю. Економічне поневолення Китаю. Чифуська конвенція 1876 р. Сеттельменти. Санкт-Петербурзький договір 1881 р. Франко-китайська війна 1884–1885 рр. Боротьба за концесії та залізничне будівництво в Китаї. Корейська проблема. Японо-китайська війна 1894–1895 рр. Далекосхідна політика Росії. Російсько-китайський договір 1896 р. Порт-Артур і Східно-китайська залізниця. Німецька експансія на Шаньдунському півострові. Російсько-британська угода 1899 р. щодо сфер впливу в Китаї. «Боксерське повстання» 1900 р. та російська окупація Маньчжурії. Пекінський протокол 1901 р. Зростання військової потуги Японії.

Тема 23. Американська система міжнародних відносин XIX – початку XX ст.

Становлення та особливості нової системи. Ставлення Вашингтону до Війни за незалежність в Іспанській Америці. Проблема корднів. Конвенція 1818 р. Окупація Е. Джексоном Східної Флориди. Трансконтинентальний договір 1819 р. з Іспанією. Російська експансія на північному заході Америки й позиція Вашингтона. Крах іспанської колоніальної системи й виникнення нових держав. Набуття суверенітету Бразилією та її міжнародне визнання. Ідеологія панамериканізму. Доктрина Монро. Панамська конференція 1826 р. й плани конфедерації. Територіальні конфлікти. Відцентрові тенденції в Латинській Америці: розпад Великої Колумбії, Центральноамериканської федерації та Перуано-болівійської держави. Відносини з Європою та США. Анексія Техасу. Війна Сполучених Штатів з Мексикою 1846–1848 рр. Приєднання до США Верхньої Каліфорнії та Нової Мексики. Орегонська проблема й розмежування з британською Канадою. Політика США в Карибському басейні. Договір Клейтона – Булвера 1850 р. Завершення формування південного кордону США. Договір Дж. Гаддена 1853 р. Авантюра Уокера в Нікарагуа. Громадянська війна 1861–1865 рр. в США і Європа. Іспанська окупація Республіки Сан Домінго. Іспансько-франко-італійська інтервенція в Мексиці. Перша тихоокеанська війна 1864–1866 рр. Продаж Росією Аляски та Алеутських островів. Урегулювання англо-американських суперечностей. Вашингтонський договір 1871 р.

США та країни Латинської Америки в 1871–1914 рр. Зовнішньополітичні пріоритети США. Ставлення Білого дому до Кубинської війни за незалежність 1868-1878 рр. Друга Тихоокеанська війна 1879–1884 рр. «Доктрина Кальво». Міжамериканська (Вашингтонська) конференція 1889–1890 рр. Перша Венесуельська криза 1895-1896 рр. Нота Р. Олні та реакція на неї Великої Британії й країн Латинської Америки. Конгрес в Мехіко 1896 р. Приєднання Пуерто-Ріко та перетворення Куби на американський протекторат. Англо-американське зближення. Договір Хейя – Паунсофта 1901 р. Друга Венесуельська криза 1902–1903 рр. Конвенція Драго – Портера. Громадянська війна в Колумбії 1899–1902 рр. та сецесія Панами. Американо-панамський договір 1903 р. Політика «великого кийка» Т. Рузвельта. Інтервенція в Нікарагуа. Панамериканський союз. «Дипломатія долара» і «поправка Лоджа». США і Мексиканська революція 1910–1917 рр. Відкриття Панамського каналу.

Проміжний контроль – письмова робота.

Питання до третьої контрольної роботи

1. Віденський конгрес 1814–1815 рр. Принцип легітимізму та «європейський концерт».
2. Другий Паризький договір 1815 р. Заснування, характер та цілі «Священного союзу».
3. Епоха конгресів: «Священний союз» і боротьба народів Європи за самовизначення (1818–1822 рр). «Система Меттерніха».
4. Крах іспанської колоніальної системи та поява латиноамериканської державності. Набуття суверенітету Бразилією.
5. Доутрина Монро та ідеологія панамериканізму. Зовнішня експансія США до середини XIX ст.
6. Зовнішньополітичні пріоритети великих країн в 1820–1840-і рр.
7. Витоки, зміст та головні аспекти «Східного питання». Британська доктрина статус-кво і позиція країн пентархії.
8. Грецька революція 1821–1829 рр. і ставлення до неї великих держав.
9. Російсько-турецька війна 1828–1829 рр. та її міжнародні наслідки.
10. «Липнева монархія» у Франції та «європейський концерт». Зовнішня і колоніальна політика Луї Філіпа Орлеанського.
11. Європейські революції початку 30-х рр. XIX ст. і великі держави. Урегулювання бельгійської проблеми.
12. Польські повстання 1830-1831 і 1863-1864 рр. і європейська дипломатія.
13. Східна криза 1831–1833 рр. та її вплив на міжнародні відносини в Європі.
14. «Священний союз» проти ліберального альянсу у середині 1830-х рр. Проголошення нейтралітету Швеції.
15. Кавказька війна та англо-російське протистояння у Східному питанні у другій половині 1830-х рр.
16. Турецько-єгипетський конфлікт 1839–1841 рр. Конвенції про Протоки.
17. Росія і англо-афганські війни XIX ст.
18. Рейнська криза і міжнародні відносини в Європі 1840-х рр.
19. Революції 1848-1849 рр. і криза Віденської системи.
20. Італійське та німецьке питання в революціях 1848–1849 рр. Шлезвіг-Гольштинський конфлікт та його урегулювання.
21. Загострення російсько-французьких та російсько-турецьких відносин у кінці 1840-х – на початку 1850-х рр. Суперечка про Святі місця.
22. Кримська війна 1853 (1854) – 1856 рр.: причини, перебіг та наслідки.
23. Паризький (Кримський) порядок у міжнародних відносинах 1856–1871 рр.
24. Перехід Англії на позицію «блискучої ізоляції». Реформа Британської імперії.

25. Національні інтереси та зовнішня політика Росії після Кримської війни. Російсько-французькі відносини у 1856-1871 рр.
26. Зовнішня політика та колоніальна експансія Наполеона III. Люксембурзький компроміс.
27. Рух за унію та утворення єдиної румунської держави.
28. Чорногорське питання і Балканський союз 1866-1868 рр.
29. Об'єднання Італії: головні етапи та міжнародний контекст.
30. Боротьба Австрії та Пруссії за гегемонію у німецькому союзі у 1850–1860-ті рр. Ідея «третьої Німеччини».
31. Франко-пруська війна 1870–1871 рр. та завершення об'єднання Німеччини.
32. Східна криза 1875–1878 рр. Берлінський конгрес.
33. «Великі ідеї» на Балканах. Урегулювання болгарського та критського питань у 1880–1890-ті рр.
34. Франкфуртсько-Берлінський порядок та зовнішня політика Бісмарка у 1870–1880-ті рр.
35. Утворення Троїстого союзу і російсько-французьке зближення наприкінці 1880-х – у 1890-ті рр.
36. Зовнішньополітичні орієнтири Вільгельма II: від «нового курсу» до «світової політики». Загострення німецько-англійських протиріч у кінці XIX – на початку XX ст.
37. Розширення Британської імперії в останній третині XIX ст.
38. Відродження Французької колоніальної імперії в останній третині XIX ст.
39. Завершення колоніального поділу світу в останній третині XIX ст. Берлінська конференція 1884–1885 рр. та розмежування в Африці.
40. «Велика гра»: територіальна та економічна експансія Російської та Британської імперій у Центральній Азії (друга половина XIX – початок XX ст.).
41. Громадянська війна 1861–1865 рр. у США та ставлення до неї європейських держав. Вашингтонський договір 1871 р.
42. Тихоокеанські війни й панамериканський рух у 60-90-ті рр. XIX ст.
43. Зовнішньополітичні пріоритети США в останній третині XIX ст. Доктрина Олні.
44. Іспано-американська війна 1898 р. та її наслідки. Поправка Платта.
45. Англо-бурська війна 1899–1902 рр. Вихід Великої Британії зі стану «блискової ізоляції».
46. Політика панамериканізму на початку XX ст.: від доктрини «великого кийка» до «дипломатії долара».
47. Оформлення ідейно-теоретичних засад китайської дипломатії. Політика самоізоляції Цинської імперії.
48. «Відкриття» Китаю зовнішньому світу у першій половині XIX ст. «Опіумні» війни.
49. Економічне поневолення Китаю та його поділ на сфери впливу в останній третині XIX ст. Доктрина Хейя.
50. Китай у міжнародних відносинах початку XX століття.
51. Самоізоляція Японії в XVII – першій половині XIX ст. та її «відкриття» зовнішньому світові.
52. «Революція (реставрація) Мейдзі» та зовнішня політика Японії у другій половині XIX ст.
53. Корея у міжнародних протиріччях кінця XIX ст. Японо-китайська війна 1894–1895 рр.
54. Загострення далекосхідної проблеми у кінці XIX – на початку XX ст.

55. Російсько-японська війна 1904–1905 рр.: причини, перебіг, міжнародні наслідки.
56. Близькосхідний вузол міжнародних суперечок на межі XIX – XX ст.
57. Утворення Антанти та відцентрові тенденції у Троїстому союзі на початку XX ст.
58. Марокканські кризи на початку XX ст.: причини та наслідки.
59. Боснійська криза 1908–1909 рр. та її міжнародні наслідки.
60. Утворення італійської колоніальної імперії. Італо-турецька війна 1911–1912 рр.
61. Балканські війни 1912–1913 рр.
62. Міжнародні конференції в Гаазі та гонка озброєнь у кінці XIX – на початку XX ст.
63. Проблема відповідальності за розв'язання Першої світової війни. Липнева політична криза 1914 року.

Максимальна оцінка за другу контрольну роботу – 20 балів.

Розділ 4. Світ в умовах глобальних конфліктів (1914–1991 рр.)

Тема 24. Перша світова війна 1914–1918 рр.

Кампанія 1914 року. Розв'язання війни на Балканах та вторгнення німецьких військ в Люксембург і Бельгію. Оголошення війни Францією та Великою Британією. Битва на Марні й інші операції на Західному фронті. Провал «плану Шліффена» й перехід до позиційної війни. Проголошення нейтралітету Нідерландами, Швейцарією та Скандинавськими країнами. Східний та сербський фронти. Захоплення Японією Шаньдунського півострова й німецьких володінь на Тихому океані. Американо-китайський договір 1914 р. Проголошення Османською імперією «Священної війни» Англії, Франції та Росії й утворення нових фронтів. Британська анексія Кіпру та Єгипту. Початок війни в колоніях. Бойові дії на морях. Міжнародні відносини в 1915–1916 рр. Військово-політичні плани Центральних держав і Антанти. Дарданельська операція. Боротьба за Італію. Лондонський договір 1915 р. Перша конференція в Шантії. Вступ у війну Болгарії. Поразка Сербії, капітуляція Чорногорії, окупація Албанії. Залучення до війни Португалії. Кампанія 1916 р. на Заході: верденська «бойня» та наступ на Соммі. Поразка італійців в Трентіно. Брусиловський прорив. Повітряна та морська війна. Ютландська битва. Утворення Румунського та Салонікського фронтів. Конференція союзних країн з економічних питань в Парижі. Взаємовідносини в Четвертому союзі. Смерть імператора Франца-Йосипа. Ідея «Серединної Європи». Становище на неєвропейських театрах. Месопотамський фронт. Японо-китайська (1915 р.) та японо-російська (1916) угоди. Геноцид вірмен в Османській імперії та світова спільнота. Угода «Сайкс-Піко» щодо арабських територій. Утворення королівства Хіджаз. Американський «нейтралітет». Меморандум Грея – Хауза 1916 р. Мирні ініціативи кінця 1916 р.

Міжнародні відносини 1917–1918 рр. Стратегічна ситуація та співвідношення сил на початку 1917 р. Перехід Німеччини до тотальної підводної війни. Суперечки в лавах Антанти. Вплив на міжнародне становище Лютневої революції в Росії. Вступ США у війну. Нота Мілюкова. Місія Рута. Приєднання до Антанти Греції. Корфська декларація. Оголошення війни Німеччині Китаєм. «Декларація Бальфура». Жовтневий переворот у Петрограді й програма миру більшовиків. Визнання незалежності Фінляндії. Українська Народна Республіка і радянська Росія. «14 пунктів» В. Вільсона як альтернатива «Декрету про мир» В. І. Леніна. Чинник національного самовизначення в політиці великих держав. Переговори в Брест-Литовському й реакція країн Антанти. «Лінія Гофмана». IV Універсал Центральної Ради. Більшовицька інтервенція в Україну і німецьке втручання. Брестський

мир 1918 р. Спроба країн Антанти відновити Східний фронт. Початок інтервенції в Росії. Підтримка Заходом «білого» руху. Проголошення незалежності Литви, Грузії, Вірменії та Азербайджану. Бухарестський мирний договір 1918 р. Анексія Бессарабії Румунією. Військове виснаження Німеччини. Вихід з війни Болгарії, Туреччини та Австро-Угорщини. Виникнення нових держав у Центральній Європі. Комп'єнське перемир'я. Геополітичні наслідки Першої світової війни.

Тема 25. Оформлення й функціонування Версальсько-Вашингтонської системи (1918–1932 рр.).

Паризька конференція та Версальський порядок. Попередній етап версальського урегулювання. Плани переможців. Процедурні особливості Паризької конференції. Російське та китайське питання. Місія Гулліта. Заснування та статут Ліги націй. Мандатна система. Версальський договір. Договори з європейськими союзниками Німеччини. Національні аспекти Версальської системи. Механізми урегулювання територіальних суперечок. Мала Антанта й формування нової системи союзів Франції в Європі. Севрський договір. Греко-турецька війна 1919–1921 рр. та її наслідки. Лозаннська конференція 1922–1923 рр. Заснування Турецької республіки. Відмова американського конгресу від ратифікації Версальського договору й повернення США до політики ізоляціонізму. Причини хиткості Версальського порядку.

Повоєнне урегулювання у Східній Азії та головні засади Вашингтонського порядку. Китайське питання на Парижській мирній конференції. Далекосхідна республіка у 1918–1921 рр. Стосунки РРФСР з ДСР та Китаєм. Проблема Монголії. Проголошення незалежності Туви. Вашингтонська конференція 1921–1922 рр. та її рішення. Обговорення китайської проблеми. «Російське питання». Функціонування вашингтонського порядку у 1920-ті рр. Стабілізація стосунків країн Далекого Сходу з Радянською Росією та СРСР. Завоювання митної самостійності Китаю. Гоміньдан та комуністи. Комінтерн і Китай. Конфлікти навколо Східно-китайської залізниці. Морська конференція в Лондоні 1930 р.

Зовнішня політика Радянської Росії у 1918–1922 рр. Концептуальна основа і конфліктна модель зовнішньої політики більшовиків. Ідея «світової революції» й комуністичний месіанізм. Утворення Комінтерну. Відносини Радянської Росії з Німеччиною та Антантою після жовтневого перевороту. Анулювання Брестського миру. Боротьба з іноземною інтервенцією. Ставлення РКП(б) до національного питання. Друга війна проти УНР й утвердження радянської влади в Україні. Військово-політичний союз радянських республік. Визнання незалежності країн Балтії. Радянсько-польська війна 1920 р. Ризький мир. Ставлення до турецького питання. Відновлення позицій Росії в Азербайджані та Вірменії. З'їзд народів Сходу в Баку. «Гілянська республіка». Радянське втручання в Бухарі та Хівінському ханстві. Російсько-грузинська війна 1921 р. Карський договір. Закавказька Соціалістична Федеративна Радянська Республіка. Встановлення дипломатичних відносин Москви з Іраном та Афганістаном. Еволюція зовнішньополітичної концепції більшовиків. Доктрина «мирного співіснування». Стосунки з країнами Західної Європи по закінченні громадянської війни. Участь радянської дипломатії в Генуезькій конференції. Рапальський договір. Конференція в Гаазі. Комінтерн як інструмент зовнішньої політики Кремля. Утворення СРСР.

Боротьба за зміцнення Версальського порядку (1921–1932 рр.) Особливості повоєнної багатополлярності. Прихід фашистів до влади в Італії. Пріоритети зовнішньої політики Муссоліні. Міжнародні борги та репарації. Проблема економічної відбудови Європи. Загострення німецького питання. Рурська криза 1923 р. План Дауеса. Женевський протокол 1924 р. Міжнародне визнання СРСР. Локарнська конференція. Вступ Німеччини до Ліги націй. Франко-німецьке суперництво та спроби поширення «досвіду Локарно» на інші

частині Європи. Радянсько-німецький договір 1926 р. про дружбу й нейтралітет. Стосунки СРСР з Веймарською республікою у другій половині 1920-х – на початку 1930-х рр. Радянсько-британські стосунки. Чинник європейського пацифізму в міжнародних відносинах. Пакт Бріана – Келлога та приєднання до нього СРСР. Вплив світової економічної кризи на міжнародні відносини. «Мораторій Гувера» та план Юнга. Проблема роззброєння. Договори СРСР з країнами Балтії та Францією про ненапад 1932 р.

Тема 26. Криза та занепад Версальсько-Вашингтонської системи.

Розпад Вашингтонського порядку в Тихоокеанській Азії (1931–1939 рр.) Ситуація в Східній Азії на початку 1930-х рр. Окупація Маньчжурії Квантунською армією. Китайське питання в Лізі націй. Політика СРСР щодо конфлікту на Далекому Сході. «Доктрина Стімсона». Утворення Маньчжоу-Го. Місія Літтона. Вихід Японії з Ліги націй. Відновлення японської експансії в Китаї. Вихід Токіо з договору П'яти держав. Переговори про «тихоокеанський пакт». Початок китайсько-японської війни та спроби мирного врегулювання конфлікту. Провал Брюссельської конференції. Ставлення західноєвропейських держав та США до ситуації в Китаї. Радянсько-китайський договір про ненапад 1937 р. Збройні конфлікти в районі озера Хасан (1938) та річки Халхін-Гол (1939). Угода «Аріта – Крейгі». Розстановка сил в регіоні напередодні Другої світової війни.

Ентропія Версальського порядку (1933–1939 рр.) Прихід до влади Гітлера та геополітична програма німецького націонал-соціалізму. «Пакт чотирьох». Конвенція про визначення агресора. Радянсько-італійський договір про дружбу, ненапад і нейтралітет 1933 р. Поразка планів роззброєння. Вихід Німеччини з Ліги націй. Зовнішньополітичні аспекти «Нового курсу» США. Встановлення адміністрацією Ф. Рузвельта дипломатичних відносин з СРСР. Польсько-німецька угода 1934 р. Балканський пакт. Проект «Східного пакту» та його зрив. Вступ СРСР до Ліги націй. Плебісцит в Саарській області. Римські угоди й конференція в Стрезі. Перехресні договори СРСР, Франції і Чехословаччини. VII конгрес Комінтерну та геополітичні інтереси СРСР. Італо-ефіопська війна 1935–1936 рр. й Ліга націй. Морська угода Великої Британії і Німеччини. Конференція в Монтьєро. Ремілітаризація Рейнської області. Міжнародні аспекти громадянської війни в Іспанії. Вісь Берлін – Рим – Токіо. Антикомінтерновський пакт. Становлення доктрини і політики «умиротворення агресора». Аншлюс Австрії і реакція великих держав. «Джентльменська угода» 1938 р. Судетське питання. Вереснева криза і Мюнхенська конференція 1938 р. Розчленування Чехословаччини. Перехід Англії та Франції до «політики гарантій». Агресія Італії проти Албанії. План «Вайс». «Сталевий пакт». Покращення німецько-радянських стосунків. Англо-франко-радянські переговори в Москві 1939 р. Пакт Молотова – Ріббентропа. Проблема відповідальності за розв'язання Другої світової війни.

Тема 27. Друга світова війна 1939–1945 рр.

Європейська фаза війни (1939–1941 рр.) Агресія Німеччини та СРСР проти Польщі й реакція світової спільноти. Радянсько-німецький договір про дружбу та кордони. Встановлення радянського протекторату над прибалтійськими країнами. Зимової війна 1939–1940 рр. Виключення СРСР з Ліги націй. Німецька окупація Данії та Норвегії. «Дивна війна» й військова поразка Франції. Приєднання країн Балтії, Бессарабії та Північної Буковини до Радянського Союзу. Консолідація блоку тоталітарних держав. Радянсько-німецькі стосунки 1939–1940 рр. Візит В. М. Молотова в Берлін. План «Барбароса». «Битва за Англію». Англо-американські стосунки 1939–1941 рр. Напад Італії на Грецію. Агресія проти Королівства Югославії та його поділ. «Новий порядок» в Європі. Дипломатична підготовка Німеччини до нападу на СРСР.

Міжнародні відносини 1941–1943 рр. Агресія Німеччини проти СРСР. Початок створення антигітлерівської коаліції. Радянсько-британське партнерство в 1941 р. Атлантична хартія. Місія Гопкінса. Московська конференція 1941 р. Вступ США у війну. Декларація Об'єднаних націй. Візит А. Ідена до Москви. Візит В. М. Молотова у Лондон та

Вашингтон. Візит У. Черчілля в Москву. Проблема Другого фронту в міжсоюзницьких стосунках. Радянсько-німецький фронт. Сталінградська та Курська битви – докорінний перелом у війні. Висадка англо-американських союзників у Північній Африці. Касабланська та Вашингтонська конференції. Десантна операція на Сицилії й півдні Апенінського півострова. Капітуляція Італії та реакція Німеччини. Республіка Сало. «Вільна Франція». Французький комітет національного визволення й звільнення Корсіки. Розпуск Комінтерну. Московська конференція міністрів закордонних справ «великої трійки».

Міжнародні відносини на завершальному етапі війни (1943–1945 рр.) Тегеранська конференція. Близький Схід і тотальна війна. Відкриття Другого фронту в Європі. Радянсько-польські стосунки й «катынська справа». Західні держави й питання про Східну Європу. «Відсоткова угода» між Сталіним та Черчіллем. Геополітичні плани країн антигітлерівської коаліції. Рузвельтовська концепція повоєнного миру. Конференції в Бреттон-Вудсі та Думбартон-Оксі. Ялтинська (Кримська) конференція. Капітуляція Третього Рейху. Чотирьохстороння окупація Німеччини та Австрії. Заснування Організації Об'єднаних Націй. Британські плани війни проти СРСР в травні-червні 1945 р. та позиція США. Постдамська (Берлінська) конференція. Початок «атомної» дипломатії.

Міжнародні відносини в Азіатсько-тихоокеанському регіоні й завершення Другої світової війни. Японський «новий порядок» на Далекому Сході. Ситуація в Китаї і особливості війни на китайській території. Японська агресія в Індокитаї. Союз Японії з Таїландом. Японія і голландська Ост-Індія. Радянсько-японський пакт про нейтралітет 1941 р. Конфлікт між Японією і Сполученими Штатами й розрив між ними. Початок війни на Тихому океані. Японська окупація Філіпін, британських та голландських колоній. Битва в Кораловому морі у травні 1942 р. та перебіг бойових дій на Тихому океані. Нове співвідношення сил у 1943 р. Узгодження стратегії війни проти Японії на нарадах в Квебеку та Каїрі. Питання АТР на Тегеранській конференції. Стосунки Японії з країнами Південно-Східної Азії. Наступ британських військ у Верхній Бірмі та японських у Північно-Східній Індії. Битва в затоці Лейте. Вхід Туви до складу СРСР. Радянський Союз і політика КПК. Ситуація в Синцзяні та радянсько-китайські відносини. Приєднання СРСР до антияпонської коаліції. Військова обстановка на Тихому океані навесні 1945 р. Постдамська декларація США, Великої Британії та Китаю з питань Далекого Сходу. Атомні бомбардування Хіросіми та Нагасакі. Вступ СРСР у війну з Японією. Радянсько-китайський договір про дружбу і союз 1945 р. Капітуляція Японії. Геополітичні наслідки Другої світової війни.

Тема 28. Ялтинсько-Потсдамська система у 1945-1962 рр.

Гене́за «холодної війни» (1945–1949 рр.) Повоєнні зовнішньополітичні розрахунки СРСР та США. Виникнення терміну «холодна війна». Рада міністрів закордонних справ та розмежування сфер впливу в Європі. Протиріччя навколо німецького та австрійського врегулювання. Триєстське та грецьке питання. Дипломатичний конфлікт СРСР з Туреччиною. Іранська криза 1945–1946 рр. Зародження «концепції стримування». «Довга телеграма» Дж. Кеннана. Фултонська промова У. Черчілля та реакція Й. Сталіна. Паризька конференція 1946 р. Мирні договори з союзниками Німеччини. Англо-французьке зближення. Дюнкеркський договір. Доктрина Трумена. План Маршалла. «Пакт Ріо» й утворення Організації американських держав. Західний союз. Радянізація й сателізація країн Східної Європи. Комінформ і «доктрина Жданова». Нейтралізація Фінляндії. Радянсько-югославський конфлікт. Дунайська конференція в Белграді 1948 р. Утворення РЕВ. Загострення німецького питання. Перша Берлінська криза. Вашингтонська конференція й утворення НАТО. Поширення біполярного протистояння на Східну Азію. Розкол Кореї. Проголошення КНР і розкол Китаю. «План Баруха» й зрив роботи конференції ООН з атомної енергії. Ліквідація атомної монополії США.

Оформлення біполярної системи та балансування на межі війни (1950–1962 рр.)
Ідеологізація міжнародних відносин. Корейська війна 1950–1953 рр. та її міжнародні наслідки. Договір АНЗЮС. Американо-японський союзний договір. Сан-Францискський порядок. Манільський пакт. Початок західноєвропейської інтеграції. Вступ до НАТО Греції та Туреччини. «План Плевена». Боннський договір 1952 р. Берлінська конференція «великої четвірки» 1954 р. Західноєвропейський союз. Інтеграція ФРН до НАТО. Організація Варшавського договору. Женевський саміт 1955 р. Урегулювання австрійської проблеми. Швейцарська та шведська моделі нейтралітету. Нормалізація стосунків СРСР з Югославією, ФРН та Японією. Радянська програма «мирного співіснування». Політика Москви щодо країн Східної Європи. Становище на Близькому Сході. Багдадський пакт. Суецька криза 1956 р. Доктрина Айзенговера. Близькосхідна криза 1958 р. Тайванська проблема. Утворення ЄЕС. Доктрина Гальштейна. Друга Берлінська криза. Радянсько-американські відносини на межі 1950–1960-х рр. Гонка озброєнь. Доктрина «гнучкого реагування». Кубинська революція 1959 р. «Союз заради прогресу». Карибська криза 1962 р. та її міжнародні наслідки.

Тема 29. Розмивання біполярної структури світу.

Розрядка міжнародної напруги (1962–1979 рр.) Модернізація зовнішньополітичних установок СРСР та США. Доктрини «гнучкого реагування» і «взаємного гарантованого знищення». Договір про обмеження випробування ядерної зброї 1963 р. Радянсько-китайський конфлікт. Доктрина Джонсона. Війна США в Індокитаї. АСЕАН та АНЗЮС. Зовнішня політика Ш. де Голля й вихід Франції з воєнної організації НАТО. Радянсько-французьке зближення. «Шестиденна війна» 1967 р. Радянсько-американська зустріч в Гласборо. Міжнародні договори про демілітаризацію космічного простору та нерозповсюдження ядерної зброї. «Празька весна» і «доктрина Брежнєва». «Гуамська доктрина» Р. Ніксона. «Нова східна політика» В. Брандта. Зародження загальноєвропейського процесу. «Пінг-понгова дипломатія». Нормалізація стосунків КНР зі США та Японією. Воєнно-стратегічний паритет між СРСР та США. Радянсько-американський діалог у першій половині 1970-х рр. Договори ОСО-1 і ПРО. Паризькі угоди 1973 р. та об'єднання В'єтнаму. Війна «Йом кіпур». «Човникова» дипломатія Г. Кісінджера. Кіпрська проблема. Нарада з безпеки та співробітництва в Європі. Гельсінський процес у другій половині 1970-х рр. Тихоокеанська доктрина Дж. Форда. Загострення радянсько-американських стосунків за адміністрації Дж. Картера. Кемп-Девідська угода. Договір ОСО-2. Саморозпуск СЕАТО. Китайсько-в'єтнамська війна 1979 р. Ірано-американський конфлікт і саморозпуск СЕНТО. Втручання СРСР до Афганістану. Зрив політики розрядки: причини та наслідки.

«Друга холодна війна» та розпад Ялтинсько-Потсдамської системи (1980–1991 рр.)
Зовнішньополітичні стратегії СРСР та США. Доктрина Дж. Картера. Афганське питання в міжнародних відносинах. Фолклендська криза. Центральаноамериканський конфлікт та його інтернаціоналізація. Інтервенція США до Гренади. Питання «євроаркет» в стосунках між Сходом та Заходом. Стратегічна оборонна ініціатива Р. Рейгана й посилення гонки озброєнь. Мадридська зустріч ОБСЄ та Стокгольмська конференція із заходів довіри. Доктрина «неоглобалізму». Політика «рівновідстороненості» КНР. «Нове політичне мислення» в СРСР. Радянсько-американські саміти 1985–1988 рр. Договір про РСМД. Урегулювання афганської проблеми. Віденська зустріч НБСЄ. Нормалізація радянсько-китайських стосунків. «Доктрина невтручання» М. С. Горбачова. Антикомуністичні революції в країнах Східної Європи. Падіння Берлінського муру. Зустріч М. С. Горбачова та Дж. Буша-ст. на Мальті. Об'єднання Німеччини. Паризька «Хартія для нової Європи». Розпад РЕВ та ОВД. Договір СНО-1. Самознищення СРСР й утворення Співдружності Незалежних Держав. Розвал СФРЮ. Крах Ялтинсько-Потсдамської системи.

Тема 30. Деколонізація: країни «третього світу» в умовах холодної війни.

Криза колоніалізму та головні регіональні конфлікти до середини 1960-х рр. Перша хвиля деколонізації. Ліга арабських країн. Палестинська проблема. Утворення держави Ізраїль й арабо-ізраїльська війна 1948–1949 рр. Перша Індокитайська війна. Женевські угоди 1954 р. Індो-пакистанська війна 1948–1949 рр. Бандунгська конференція країн Азії та Африки. «Третій світ». Суецька криза 1956 р. та другий етап деколонізації. Становлення руху афро-азіатської солідарності. Утворення ОАР. Ліванська криза 1958 р. «Рік Африки». Організація африканської єдності та конфлікти в Конго, Судані й Біафрі. Рух неприєднання.

Країни, що розвиваються, у міжнародних відносинах кінця 1960-х – початку 1990-х рр. ОПЕК. Третя арабо-ізраїльська війна 1967 р. Організація Ісламська Конференція. Індо-пакистанський конфлікт й утворення Бангладеш. ЮНКТАД і «група 77». Вибір шляхів модернізації та культурно-цивілізаційні блоки. Концепція «соціалістичної орієнтації». Створення вісі Північ – Південь. «Нафтовий шок» та проблема нового економічного порядку. «Революція троянд» у Португалії й третій етап деколонізації. Боротьба СРСР та Заходу за вплив на країни «третього світу». Регіональні конфлікти в Азії, Африці та Латинській Америці. Рух неприєднання у 1960–1980-ті рр. Трансформація расистських режимів у Південній Родезії та ПАР. Проголошення незалежності Зімбабве та Намібії. Завершення процесу деколонізації. Ірано-іракська війна 1980-1988 рр. Окупація Іраком Кувейту. Операція «Буря в пустелі» й крах режиму С. Хусейна.

Модульний контроль – екзаменаційна письмова робота.

Питання до четвертого розділу

1. Перша світова війна: причини, характер та масштаби.
2. Міжнародні відносини у 1914 – 1916 рр. боротьба за залучення до війни нейтральних країн.
3. Вступ США у Першу світову війну. «14 пунктів» Вудро Вільсона.
4. Вплив російських революцій на перебіг світової війни у 1917–1918 рр. Брестський мир та його міжнародні наслідки.
5. Кампанія 1918 р. Комп'єнське перемир'я.
6. Геополітичні наслідки Першої світової війни. Версальсько-Вашингтонська система.
7. Паризька мирна конференція 1919 – 1920 рр.: позиції великих держав у питаннях мирного врегулювання.
8. Утворення та засади діяльності Ліги націй. Мандатна система.
9. Версальська система міжнародних відносин: мирні договори з Німеччиною та її союзниками.
10. Російське питання у міжнародних відносинах 1918 – 1920 рр.
11. Зовнішньополітична доктрина більшовиків. Радянсько-польська війна 1920 р.
12. Міжнародні конференції у Генуї, Гаазі та Лозанні.
13. Утворення та міжнародне визнання СРСР.
14. Комінтерн та радянський чинник у міжнародних відносинах 1920-х – на початку 1930-х рр.
15. Принцип самовизначення та національні аспекти Версальської системи. Мала Антанта.
16. Повоєнне урегулювання в Східній Азії. Вашингтонська конференція 1921 – 1922 рр.
17. Німецька проблема у міжнародних відносинах першої половини 1920-х рр. Локарнські угоди.
18. «Мала розрядка» другої половини 1920-х рр. Пакт Бріана – Келлога.
19. Вплив світової економічної кризи на міжнародні відносини 1929 – 1933 рр.

20. Зовнішня політика Японії та розпад Вашингтонського порядку у Тихоокеанській Азії (1931 – 1939 рр).
21. Криза Версальського порядку та проблеми європейської колективної безпеки у 1933–1935 рр. Утворення «вісі» Рим – Берлін – Токіо.
22. Демонтаж Версальської системи у 1936 – 1938 рр. Мюнхенська конференція.
23. Міжнародна політична криза 1938 – 1939 рр. Пакт Молотова – Ріббентропа та його міжнародні наслідки.
24. Проблема відповідальності за розв'язання Другої світової війни.
25. Початок Другої світової війни. Радянсько-німецькі стосунки у 1939 – 1941 рр.
26. Міжнародні відносини у 1939 – 1940 рр. «Зимова війна» та капітуляція Франції.
27. Міжнародні відносини у 1940 – 1941 рр. «Битва за Британію» та «новий порядок» у Європі.
28. «План Барбаросса». Напад нацистської Німеччини на СРСР та зміна характеру Другої світової війни.
29. Японська агресія у Східній та Південно-Східній Азії у 1939 – 1940 рр. Вступ у війну США.
30. Утворення антигітлерівської коаліції у 1941 – 1942 рр.
31. Проблема Другого фронту у стосунках країн антигітлерівської коаліції у 1942 – 1943 рр. Тегеранська конференція.
32. Проблема Східної Європи в міжнародних відносинах 1944 – 1945 рр. Капітуляція Німеччини.
33. Конференції «великої трійки» в Ялті та Потсдамі.
34. Конференція в Думбартон-Оксі та Сан-Франциско. Заснування Організації Об'єднаних Націй.
35. Війна 1941 – 1945 рр. в Азіатсько-тихоокеанському регіоні. Капітуляція Японії.
36. Геополітичні наслідки Другої світової війни. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин.
37. Причини, генеза та головні етапи «холодної війни».
38. Мирне врегулювання з колишніми союзниками Німеччини в Європі (1945 – 1947 рр).
39. Ідеологічне обґрунтування «холодної війни». Доктрина Трумена і «доктрина Жданова».
40. Німецьке питання в міжнародних відносинах 1945 – 1948 рр.
41. Перша Берлінська криза та її наслідки.
42. Військово-політична інтеграція країн Західної Європи і Північної Америки. Утворення Західного Союзу та НАТО.
43. Корейська війна 1950 – 1953 рр. та її міжнародні наслідки.
44. Особливості мирного врегулювання на Далекому Сході після Другої світової війни. Сан-Францискська система.
45. Воєнно-блокове будівництво у 40-х – 50-ті рр. XX ст. Інтеграція ФРН до НАТО та створення СЕАТО і Багдадського пакту.
46. Тайванські кризи 1950-х рр.
47. Берлінська криза 1958 – 1960 рр.
48. Кубинська революція й міжнародні відносини у Західній півкулі у 1959 – 1962 рр. Карибська криза 1962 р.
49. Ескалація гонки озброєнь у 50–60-ті рр. XX ст. і перші спроби її обмеження.
50. Криза колоніалізму та перша хвиля деколонізації після Другої світової війни. Бандунгська конференція.
51. Палестинська проблема після Другої світової війни. Війна за незалежність Ізраїлю в 1948 – 1949 рр.
52. Суецька криза 1956 р. Доктрина Айзенговера.
53. Арабо-ізраїльські війни 1967 – 1973 рр. Кемп-девідські угоди.

54. Другий етап деколонізації (1956 – 1973 рр).
55. Крах португальської колоніальної системи й завершення процесу деколонізації.
56. Країни «третього світу» в міжнародних відносинах часів «холодної війни». Рух неприєднання.
57. Розмивання біполярної структури світу. Китайський та французький чинники.
58. Перехід від конфронтації до розрядки міжнародної напруги у 1963 – 1968 рр.
59. Політика СРСР щодо країн Східної Європи в роки «холодної війни». Доктрина Брежнєва.
60. Політика США щодо країн Латинської Америки: «Союз заради прогресу» і доктрина Джонсона.
61. Війна США в Індокитаї 1965 – 1973 рр. Тихоокеанська доктрина Дж. Форда.
62. «Нова східна політика» Віллі Брандта.
63. Розрядка міжнародної розрядки 1969 – 1979 рр.: причини, зміст, чинники зриву.
64. Гельсінський процес у 70-ті – першій половині 80-х рр. XX ст.
65. Близькосхідна проблема у 1979 – 1991 рр. Конференція у Мадриді.
66. Ісламська революція 1979 р. в Ірані та радянська інтервенція до Афганістану: причини та наслідки.
67. Загострення відносин між Сходом та Заходом наприкінці 1970-х – у першій половині 1980-х рр. «Доктрина Рейгана».
68. «Нове політичне мислення» у міжнародних відносинах часів «перебудови». Радянсько-американські відносини 1985 – 1991 рр.
69. Загальноєвропейський процес у 1985 – 1990 рр. «Паризька хартія для нової Європи».
70. Ірано-іракська війна 1980 – 1988 рр. Операція «Буря в пустелі».
71. «Оксамитові» революції 1989 – 1991 рр. в Східній Європі і крах Ялтинсько-Потсдамської системи.
72. Роль Організації Об'єднаних Націй в підтриманні миру та безпеки у роки «холодної війни»

Максимальна оцінка за третій модуль (екзамен) – 40 балів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Міжнародні відносини доби Середньовіччя та початку Раннього нового часу												
Тема 1. Вступ: зміст, мета і завдання курсу.	2	2										
Тема 2. Візантійська	4	4										

дипломатія й відродження Імперії на заході Європи.												
Тема 3. Араюбські завоювання та епоха вікінгів у міжнародних відносинах VII-XI ст.	4	4			2							
Тема 4. Давньоруська держава та її спадкоємці в міжнародній системі координат IX-XIII ст.	4	4										
Тема 4. Татаро-монгольська навала і Золотоординська доба в історії Східної Європи. Боротьба за «київську спадщину».	5	5										
Тема 6. Роль християнської церкви та ісламський чинник в міжнародних відносинах пізнього Середньовіччя	4	4										
Тема 7. Династичний принцип і становлення централізованих держав у Західній Європі.	4	4										
Тема 8. Великі географічні відкриття та перший поділ світу між європейськими державами.	4	4			2							
Тема 9. Італійські (1494-1559 рр.) та релігійні війни і дипломаія у Західній Європі XVI – першої пол. XVII ст.	5	5			2							

Тема 10. Міжнародні відносини у Східній, Південно-Східній та Центрально-Східній Європі XVI – першої пол. XVII ст.												
Разом за розділом - 10	40	40				6						
Розділ 2. Вестфальська система та Наполеонівська епоха (1648-1815 рр.)												
Тема 11. Вестфальський мир і Мюнстерсько-Оснабрюкський порядок	4	4										
Тема 12. Міжнародні відносини на периферії Вестфальської системи.	4	4										
Тема 13. Криза Мюнстерсько-Оснабрюкського порядку.	4	4										
Тема 14. Утрехтсько-Раштадсько-Ніштадтський порядок.	4	4										
Тема 15. Міжнародні відносини наприкінці «Старого порядку» .	4	4										
Тема 16. Міжнародні відносини під впливом Атлантичної революції	4	4										
Тема 17. Нові аспекти міжнародних відносин кінця XVIII – початку XIX ст.	4	4				4						
Разом за розділом - 7	28					4						

Розділ 3. Віденська, далекосхідна та американська система міжнародних відносин

Тема 18. Головні засади Віденської системи	6	6		
Тема 19. Міжнародні відносини в Європі в період турбулентності 1848-1871 рр.	6	6		
Тема 20. Франкфуртсько- Берлінський порядок та завершення поділу світу.	6	6		
Тема 21. Епоха імперіа- лізму (1898-1914 рр.).	6	6		
Тема 22. Далекосхідна система міжнародних відносин Нового часу.			6	
Тема 23. Американська система міжнародних відносин XIX – початку XX ст.	4	4	4	
Разом за розділом – 6	28	28	10	
Розділ 4. Світ в умовах глобальної конфронтації (1914-1991 рр.)				
Тема 24. Перша світова війна 1914-1918 рр.	2	2	6	
Тема 25. Оформлення й функціонування Верса- льсько-Вашингтонської системи (1918-1932 рр.)	4	4	8	
Тема 26. Криза і занепад			10	

Версальсько-Вашингтон-
ської системи

Тема 27. Друга світова війна 1939-1945 рр.	2	2	10
Тема 28. Ялтинсько- Потсдамська система у 1945-1962 рр.	4	4	14
Тема 29. Розмивання біполярної структури світу			18
Тема 30. Деколонізація: країни «третього світу» в умовах холодної війни.			18
Резом за розділом – 7.	12	12	84
Усього годин – 212	108	108	104

5. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять - не передбасено навчальним
планом

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
1	Арабські завоювання VII-XI ст.	2	к/р
2	Італійські війни 1494-1559 рр	2	к/р
3	Османський чинник у міжнародних відносинах XVI –	2	к/р

	першої половини XVII ст.		
4.	Східне питання: виникнення та головні аспекти кінця XVIII – початку XIX ст.	2	к/р
5.	Визвольна війна за незалежність 1810-186 рр. в Іспанській Америці	2	к/р
6.	США та країни Латинської Америки у 1871-1914 рр.	3	к/р
7.	Традиційна китайська дипломатія і далекосхідна система міжнародних відносин до середини XIX ст.	4	к/р
8.	Міжнародні відносини у Східній Азії у другій половині XIX – на початку XX ст.	3	к/р
9.	Перша світова війна	10	к/р
10.	Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин	18	екзамен
11.	Друга світова війна	10	екзамен
12.	Ялтинсько-Потсдамська система	50	екзамен

7. Індивідуальні завдання

8. Методи навчання

Проблемно-тематичний; аналізу і синтезу; порівняльний; інтерактивний.

9. Методи контролю

Письмові контрольні та екзаменаційні роботи, співбесіди

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку – не передбачено навчальним планом

Приклад для екзамену

Поточний контроль та самостійна робота												Разом	Екзамен	Сума
Розділ 1			Розділ 2				Розділи 3 -4					40	60	100
T1	-	10	T11			T17	ТТ8		–		T30			
5	10	5	5	5	5	5	10	10	10	15	15			

T1, T2 ... T12 – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

11. Рекомендоване методичне забезпечення

Базова література

1. Брендон, П. Упадок и разрушение Британской империи. 1781–1997: Пер. с англ. – М., 2010.
2. Введение в теорию международных отношений: Учебное пособие. – М., 2001.
3. Вейс, Г. История цивилизации. Т. 3: Новое время XIV – XIX вв. : Пер. с англ. – М., 2000.
4. Винокуров, В. И. История военной дипломатии. В 4-х т. – М., 2011.

5. **Всеобщая история дипломатии. – М., 2009.**
6. Галенович, Ю. М. Россия – Китай: шесть договоров. – М., 2003.
7. Геополитические факторы во внешней политике России: вторая половина XVI – начало XX в.: Сб. ст. / Под ред. С. Л. Тихвинского. – М., 2003.
8. Дебидур, А. Дипломатическая история Европы. В 2-х т. – М., 1994.
9. Дегоев, В. В. Внешняя политика России и международные системы. 1700–1718: Учебное пособие. – М., 2004.
10. Дюпюи, Р. Э. Всемирная история войн / Р. Э. Дюпуи, Т. Н. Дюпуи. В 4-х кн. – Спб. – М., 1998.
11. Дюррозель, Ж. Б. Всякая империя падет: Теоретический взгляд на международные отношения: Пер. с фр. – М., 1983.
12. Европа, США и колониальный мир / Под ред. Б. М. Туполева. – М., 1988.
13. **Ермаков, В. История международных отношений XX века: Учебное пособие. – Спб., 2008.**
14. Зарин, В. А. Запад и Восток в мировой истории XIV – XIX вв.: Становление мирового рынка. – М., 1991.
15. **Иванова, Л. И. История международных отношений от Античности до конца Первой мировой войны. – Ч. 1. – Владивосток, 2001.**
16. История дипломатии. В 5 т. – Т. 1–3. – М., 1959–1965.
17. **История международных отношений: основные этапы от древности до наших дней: Учебное пособие / Под ред. Г. В. Каменского, О.А. Колобова, Э. Г. Соловьева. – М., 2007.**
18. Каменський, А. Вступ до міжнародних відносин. – Львів, 1995.
19. Киссинджер Г. Дипломатия: Пер. с англ. – М., 1997.
20. Коппель, О. Міжнародні системи та глобальний розвиток / О. Коппель, О. Пархомчук. – К., 2004.
21. Коппель, О. Міжнародні системи. Світова політика / О. Коппель, О. Пархомчук. – К., 2001.
22. Косолапов, Н. А. Введение в теорию международных отношений: Учебное пособие. – М., 2001.
23. Крапивин, А. В. Введение в международные отношения / А. В. Крапивин, С. Б. Барышников, И. А. Мингазутдинов. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – Донецк, 2003.
24. Кукулка, Ю. Проблемы теории международных отношений. – М., 1980.
25. **Ланцов, С. А. История международных отношений. – М., 2007.**
26. Лютых, А. А. История международных отношений и внешней политики России (СССР) в 1901–1939 гг.: Учебное пособие / А. А. Лютых, В. А. Тонких. – М., 2005.
27. Мадісон, В. В. Політологія міжнародних відносин / В. В. Мадісон, В. А. Шахов. – К., 1997.
28. Мозель, Т. Теоретические основы международных отношений. – М., 2000.
29. Мак-Ніл, В. Піднесення Заходу: Історія людського суспільства. – К., 2002.
30. Мальський, М. З. Теорія міжнародних відносин. – К, 2007.
31. Марущак, М. Й. Історія дипломатії XX ст.: Курс лекцій. – Львів, 2003.
32. **Медяков, А. С. История международных отношений в Новое время: Учебник для вузов. – М., 2007.**
33. Международные отношения как учебная дисциплина. – М., 1993.
34. Международные отношения: социологические подходы. – М., 1999.
35. Мельянцева, В. А. Восток и Запад во втором тысячелетии: экономика, история, современность. – М., 1996.
36. Мессенджер, Ч. Энциклопедия войн XX века: Пер. с англ. – М., 2000.
37. Мировые войны XX века: В 4-х кн. – М., 2002.

38. Никитин, Ю. А. Международные отношения и мировая политика. Введение в специальность: Учебное пособие для студентов вузов. – М., 2009.
39. Никольсон, Г. Дипломатическое искусство: Пер. с англ. – М., 1962.
40. Новиков, Т. Теория и история международных отношений: Учебное пособие. – Иркутск, 1996.
41. Основы общей теории международных отношений: Учебное пособие / Под ред. А. С. Манькина. – М., 2009.
42. **Очерки истории международных отношений: Учебное пособие / Под ред. О. А. Колобова. – М. – Нижний Новгород, 2001.**
43. Пахомов, В. Ф. Межамериканская система: место и роль в политической истории Америки: Учебное пособие / Пахомов В. Ф., Чувпило А. А. – Харьков, 2003.
44. Петров, А. М. Запад и Восток: Из истории людей и вещей. – М., 1996.
45. Петров, А. М. Международное экономическое общение в истории Востока. – М., 2010.
46. Попов В. И. Современная дипломатия. Теория и практика. Ч. 1: Дипломатия – наука «искусств». – М., 2000.
47. Протопопов, А. С. История международных отношений и внешняя политика России. 1648–2004 / А. С. Протопопов, В. М. Козьменко, М. С. Елманова. Изд. 2-е, доп. – М., 2006.
48. Рахманин, О. Б. К истории отношений России–СССР с Китаем в XX веке: обзор и анализ основных событий. – 3-е изд., доп. – М., 2002.
49. **Ревякин, А. В. История международных отношений в Новое время: Учебное пособие. – М., 2004.**
50. Розенац, Д. Мировая политика в движении: Теории изменений и преемственности. – М., 1992.
51. Российская дипломатия в портретах. – М., 1992.
52. Россия и США в XX веке: очерки истории международных отношений и дипломатии в социокультурном контексте. – М., 2009.
53. Теория международных отношений на рубеже столетий / Под ред. К. Буса и С. Смита: Пер. с англ. – М., 2002.
54. Тихвинский, С. Л. Китай и всеобщая история. – М., 1988.
55. Фалиго, Р. Всемирная история разведывательных служб / Р. Фалиго, Р. Коффер. – М., 1997.
56. Французский ежегодник: Англия и Франция – соседи и конкуренты. XIV – XX вв. – М., 2006.
57. Цыганков, Г. Международные отношения как объект изучения: Учебное пособие / Г. Цыганков, Г. Дробот, Д. Фельдман. – М., 1992.
58. Цыганков, П. Международные отношения. – М., 1996.
59. Цыганков, П. Теория международных отношений. – М., 2002.
60. Черкасов, П. П. Судьба империи: Очерк колониальной экспансии Франции в XVI – XX вв. – М., 1983.
61. Чубарьян, А. О. Европейская идея в истории: Проблемы войны и мира. – М., 1987.
62. Шапталов, Б. Н. Феномен государственного лидерства: Экспансия в мировой истории. – М., 2008.
63. Шемякин, Я. Европа и Латинская Америка: Взаимодействие цивилизаций в контексте всемирной истории. – М., 2001.
64. Шепелев, М. А. Теорія міжнародних відносин: Підручник. – К., 2004.
65. Шишов, А. В. Россия и Япония: История великих конфликтов. – М., 2001.
66. Яковлев, Н. Н. Британия и Европа. – М., 2000.

Допоміжна література до першого та другого розділів

1. Ададуров, В. «Наполеоніада» на сході Європи: Уявлення, проекти та діяльність уряду Франції щодо південно-західних окраїн Російської імперії на початку XIX століття. – Львів, 2007.
2. Александр I, Наполеон и Балканы / Отв. ред. В. Н. Виноградов. – М., 1997.
3. Акимов, Ю. Г. От межколониальных конфликтов к битве империй: англо-французское соперничество в Северной Америке в 1613–1713 годах. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – Спб., 2005.
4. Алексеев, М. В. Тридцатилетняя война. – Л., 1966.
5. **Алентьева, Т. Международные отношения в XIX в. (1815–1856 г.). – Курск, 2000.**
6. Архенгольц, И. В. История Семилетней войны. – М., 2001.
7. Безотосный, В. М. Наполеоновские войны. – М., 2010.
8. Беляева, М. П. Французская и имперская дипломатия в поисках мира: Из истории Вестфальского мирного конгресса (1644–1648). – М., 2000.
9. Беспалов, А. В. Битва Великой Северной войны. 1700–1721. – М., 2005.
10. Блюш, Ф. Людовик XIV: Пер. с фр. – М., 1998.
11. Бобылев, В. С. Внешняя политика России эпохи Петра I. – М., 1990.
12. Болховитинов, Н. Н. Россия и война США за независимость. 1775–1783. – М., 1976.
13. Борисов, Ю. В. Дипломатия Людовика XIV. – М., 19.
14. Борисов, Ю. В. Шарль-Морис Талейран. – М., 1989.
15. Брехуненко, В. Московська експансія: Переяславська рада 1654 року. – К., 2005.
16. Бродель, Ф. Время мира. – М., 1992.
17. Век Екатерины II: Дела Балканские / Отв. ред. В. Н. Виноградов. – М., 2000.
18. Век Екатерины II: Россия и Балканы / Отв. ред. И. И. Лещиповская. – М., 1998.
19. Великая Французская революция, империя Наполеона и Европа: Материалы международной научной конференции, посвященной памяти профессора В. Г. Ревуненкова. – Спб., 2006.
20. Великие императоры Европы: Наполеон I и Александр I. – М., 2000.
21. Возгрин, В. Е. Россия и европейские страны в годы Северной войны (история дипломатических отношений в 1697–1770 гг.). – Л., 1986.
22. Гаврюшин, А. В. Граф Никита Панин: из истории русской дипломатии XVIII в. – М., 1989.
23. Гриневский, О. А. Тайна Великого посольства Петра: дипломатический детектив. – Спб., 1995.
24. Делдерфилд, Р. Маршалы Наполеона. – М., 2001.
25. Делдерфилд, Р. Ф. Крушение империи Наполеона: 1813–1814 гг. Военно-политические хроники. – М., 2001.
26. Ерофеев, Н. А. Империя создавалась так... Английский колониализм в XVIII в. – М., 1964.
27. Заборовский, Л. В. Россия, Речь Посполитая и Швеция в середине XVII в.: Из истории международных отношений в Восточной и Юго-Восточной Европе. – М., 1981.
28. Иванов, Д. И. Восточная Европа во внешней политике России середины XVII века. – М., 2000.
29. Ивонин, Ю. В. Становление европейской системы государств: Англия и Габсбурги на рубеже двух эпох. – Минск, 1989.
30. Ивонин, Ю. В. У истоков европейской дипломатии Нового времени. – Минск, 1984.

31. Ивонин, Ю. Е. Проблемы истории международных отношений в Новое время. – Смоленск, 2002.
32. Ивонин, Ю. Е. Универсализм и территориализм: Старая империя и территориальные государства Германии в раннее Новое время. 1495–1806. – Т. 1. – М., 2004.
33. Ивонина, Л. И. Дипломатия и революция (Две Английские революции и европейская политика XVII в.). – Смоленск, 1989.
34. Ивонина, Л. И. Дипломатия Тридцатилетней войны: Учебное пособие / Л. И. Ивонина, А. Ю. Прокопьева. – Смоленск, 1996.
35. Ивонина, Л. И. Международные отношения в Европе конца XVII века и «Славная революция» в Англии 1688–1689 гг. – Смоленск, 2001.
- 36. Ивонина, Л. И. Очерки международных отношений в Европе во время становления Вестфальской системы (1648–1715). – М., 2005.**
37. Исдейл, Ч. Д. Наполеоновские войны. – Ростов-на-Дону, 1977.
38. Искюль, С. Н. Внешняя политика России и Британские государства (1801-1812). – М., 2007.
39. История внешней политики России, XVIII век: (От Северной войны до войн России против Наполеона). – М., 1998.
40. История внешней политики России, конец XV– XVII вв.: От свержения ордынского ига до Северной войны / А. Н. Сахаров и др. – М., 1999.
41. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 т. – Т. 4: Европа Нового времени (XVII – XVIII века). – М., 1994.
42. Итенберг, Б. С. Россия и Великая Французская революция. – М., 1988.
43. Каррер д'Анкокс, Э. Екатерина II. Золотой век в истории России. – М., 2006.
44. Кастело, А. Наполеон. – М., 2004.
45. Кеймен, Г. Испания: дорога к империи.: Пер. с англ. – М., 2007.
46. Кенигсбергер, Г. Европа раннего Нового времени. 1500–1789: Пер. с англ. – М., 2006.
47. Кессельбрэннер, Г. Известные дипломаты России: От Польской избы до Коллегии иностранных дел. – М., 1999.
48. Кин, Д. Японцы открывают Европу. 1720–1830. – М., 1992.
49. Кобзарева, Е. М. Дипломатическая борьба России за выход к Балтийскому морю в 1655–1661 годах. – М., 1998.
50. Коленко, В. А. Французская Канада в прошлом и настоящем: Очерки истории Квебека, XVII – XX веков. – М., 2006.
51. Колесницкая, Н. Ф. «Священна Римская империя»: притязания и действительность. – М., 1977.
52. Кони, Ф. История Фридриха Великого. – М., 1997.
53. Краснов, Н. А. США и Франция: дипломатические отношения, 1775–1801. – М., 2000.
54. Крейе, Э. Э. Политика Меттерниха: Германия в противоборстве с Наполеоном. 1799–1814: Пер. с нем. – М., 2002.
55. Кронин, В. Наполеон: Пер. с англ. – М., 2008.
56. Лашук, А. Наполеон: Походы и битвы. 1796–1815. – М., 2004.
57. Лозинский, С. Г. История папства. – Изд. 3-е. – М., 1986.
58. Лосиевский, И. Я. Наполеон I Бонапарт. – М., 2003.
59. Малов, В. Н. Ж-Б. Кольбер: Абсолютистская бюрократия и французское общество. – М., 1991.
60. Манфред, А. З. Наполеон Бонапарт. – 5-е изд. – М., 1989.
61. Масаев, М. В. Присоединение Крыма к России. – Симферополь, 1997.
62. Михнева, Р. Россия и Османская империя в международных отношениях в середине XVIII в. – М., 1985.
63. Молчанов, Н. Н. Дипломатия Петра Великого. – М., 1991.

64. Мэхэн, А. Т. Влияние морской силы на историю: 1660–1783. – Спб., 2002.
65. Наполеон Бонапарт. Египетский поход: Пер. с фр. – Спб., 2000.
66. Нарочицкий, А. Л. Международные отношения накануне и во время Французской буржуазной революции конца XVIII века (1763–1794). – М., 1946.
67. Некрасов, Г. А. Роль России в европейской и международной политика: 1725–1756. – М., 1984.
68. Никифоров, Л. Н. Внешняя политика России в последние годы Северной войны. Ништадтский мир. – М., 1959.
69. Носов, Б. В. Установление российского господства в Речи Посполитой: 1756–1768 гг. – М., 2004.
70. Оглоблін, О. Гетьман Іван Мазепа і Москва. – К., 1994.
71. Орешкова, С. Ф. Русско-турецкие отношения в начале XVIII в. – М., 1971.
72. Орлов, А. А. Союз Петербурга и Лондона. Российско-британские отношения в эпоху наполеоновских войн. – М., 2005.
73. Османская империя и страны Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы в XVII в. – Ч. 2. – М., 2001.
74. Павленко, Н. И. Екатерина Великая. – М., 1999.
75. Петросян, Ю. А. Османская империя.: Могущество и гибель. – М., 1990.
76. Польша и Европа в XVIII веке: Международные и внутренние факторы разделов Речи Посполитой / Отв. ред. Б. В. Носов. – М., 1999.
77. Поршнев, Б. Ф. Франция, английская революция и европейская политика в середине XVII века. – М., 1970.
78. Российская и украинская дипломатия в Евразии: 50-е годы XVII века. – М., 2000.
79. Россия и Британия. – Вып. 1. – М., 1998.
80. Россия и Франция XVIII–XX века. – Вып. 1. – М., 1995; Вып. 2. – М., 1998.
81. Русские и немцы в XVIII веке. – М., 2000.
82. Саундерс, Э. Сто дней Наполеона: Пер. с англ. – М., 2002.
83. Северная война, Санкт-Петербург и Европа в первой половине XVIII в.: Материалы международной научной конференции. – Спб., 2007.
84. Семенова, Л. Е. Княжества Валахия и Молдавия, конец XV – нач. XIX в.: Очерки внешнеполитической истории. – М., 2006.
85. Семилетняя война. – М., 1948.
86. Сироткин, В. Г. Дуэль двух дипломатий. Россия и Франция в 1801–1812 гг. – М., 1996.
87. Сказкин, С. Д. История международных отношений и дипломатии в средние века. – М., 1948.
88. Славянские народы Юго-Восточной Европы и Россия в XVIII веке. – М., 2003.
89. Соколов, А. Б. Навстречу друг другу: Россия и Англия в XVI – XVIII вв. – Ярославль, 1992.
90. Соколов, О. Аустерлиц. Наполеон, Россия и Европа: 1799–1805 гг. – Т. I–II. – М., 2006.
91. Станиславская, А. М. Русско-английские отношения и проблемы Средиземноморья (1798–1807 гг.). – М., 1962.
92. Стегний, П. В. Хроника времен Екатерины II. – М., 2001.
93. Стегний, П. П. Разделы Польши и дипломатия Екатерины II: 1772, 1793, 1795. – М., 2002.
94. Субтельний, О. Мазепінці: Український сепаратизм на початку XVIII ст. – К., 1994.
95. Тарас, А. Е. Анатомия ненависти: Русско-польские конфликты XVIII – XX вв. – М., 2008.
96. Тарле, Е. В. Наполеон. Талейран. – М., 2003.
97. Тарле, Е. В. Екатерина II и ее дипломатия. – Ч. 1–2. – М., 1945.
98. Тарле, Е. В. Наполеон. – М., 1957.

99. Тарле, Е. В. Очерки истории колониальной политика западноевропейских государств (конец XV – начало XIX в.). – М.-Л., 1965.
100. Тарле, Е. В. Политика: История территориальных захватов (XV – XX века). – М., 2001.
101. Тепло, М. Наполеон. – М., 2009.
102. Трояновская, М. О. Дискусии по вопросам внешней политики в США (1775–1823). – М., 2010.
103. Тюлар, Ж. Мюрат или пробуждение нации: Пер. с фр. – М., 1996.
104. Тюлар, Ж. Наполеон или миф о «спасителе»: Пер. с фр. – М., 1996.
105. Федорук, Я. Віленський договір 1656 року: Східноєвропейська криза і Україна в середині XVII століття. – К., 2011.
106. Федосова, Е. И. Польский вопрос во внешней политике Франции. – М., 1980.
107. Фейгина, С. А. Аландский конгресс. Внешняя политика России в конце Северной войны. – М., 1959.
108. Фрейзер, Д. Фридрих Великий. – М., 2003.
109. Хеншелл, Н. Мир абсолютизма: Перемены и преемственность в развитии западноевропейской монархии раннего Нового времени: Пер. с англ. – СПб., 2003.
110. Хьюз, А. Петр Первый: У истоков великой империи: Пер. с англ. – М., 2008.
111. Цветков, С. Э. Петр I: 1672–1725. – М., 2000.
112. Чандлер, Д. Военные кампании Наполеона: Триумф и трагедия завоевателя. – М., 1999.
113. Черкасов, П. П. Двуглавый орел и королевские линии: Становление русско-французских отношений в XVIII веке. 1700–1775. – М., 1995.
114. Черкасов, П. П. Екатерина II и Людовик XVI: Русско-французские отношения 1774–1794 гг. – М., 2004.
115. Чухлиб, Т. Гетьманы правобережной Украины в истории Центрально-Восточной Европы (1663–1713). – К., 2004.
116. Чухліб, Т. Гетьмани і монархи: Українська держава в міжнародних відносинах 1648–1714 рр. – Вид. 2-е, допов. – К., 2005.
117. Чухліб, Т. Переяслав 1654 року та проблема міжнародного утвердження українського гетьманату. – К., 2003.
118. Шатохина-Мордвинцева, Г. А. Внешняя политика Нидерландов. 1713–1763 гг.: Становление голландского нейтралитета. – М., 1998.
119. Шедивы, Я. Меттерних против Наполеона. – М., 1991.
120. Шиллинг, Х. Становление европейских государств раннего Нового времени и формирование политической системы их взаимоотношений как системы держав современной Европы: Россия, Польша, Германия в европейской и мировой политике XVI–XX вв. – М., 2002.
121. Широкоград, А. Русско-турецкие войны: 1676–1918 гг. – М., 2008.
122. Эйри, О. Реставрация Стюартов и Людовик XIV: От Вестфальского до Нимвегенского мира. – М., 2008.
123. Эпоха наполеоновских войн: Люди, события, идеи. – М., 2005.
124. Яковлев, Н. Н. Европа накануне Семилетней войны. – М., 1997.

Рекомендована література до третього розділу (1815–1914 рр.)

1. Айрапетов, О. Внешняя политика Российской империи, 1801 – 1914. – М., 2006.
2. Альперович, М. С. Испанская Америка в борьбе за независимость. – М., 1971.
3. Американский экспансионизм: Новое время / Под. ред. Г. Н. Севостьянова. – М., 1985.
4. Андреев, А. Р. Последний канцлер Российской империи А. М. Горчаков. – М., 1999.
5. Ахмедова, Л. Ш. Политика Англии в зоне Персидского залива в последней трети XIX – начале XX века (1870–1914). – СПб., 2006.

6. Баев, Ю. А. Ближний Восток во внешней политике Франции (1898–1914). – К., 1964.
7. Бестужев, И. В. Крымская война. – М., 1956.
8. Бовикин, В. И. Из истории возникновения Первой мировой войны: От Портсмутского мира до Потсдамского соглашения. – М., 1972.
9. Болховинов, Н. Н. Доктрина Монро. – М., 1959.
10. Болховинов, Н. Н. Русско-американские отношения и продажа Аляски. – М., 1990.
11. Бондаревский, Г. Л. Английская политика и международные отношения в бассейне Персидского залива (конец XIX – начало XX вв.). – М., 1968.
12. Борискин, В. И. Очерки истории внешней политики России (конец XIX века – 1917 год). – М., 1960.
13. Британская империя XIX – XX веков: Люди, события, идеи. – Челябинск, 1997.
14. Бутакова, А. М. Опиумные войны: Обзор войн европейцев против Китая в 1840 – 1842, 1856 – 1858, 1859 и 1860 гг. – М., 2002.
15. В «пороховом погребе Европы»: 1878 – 1914. – М., 2003.
16. Виноградов, В. Н. Балканская эпопея князя А. М. Горчакова. – М., 2005.
17. Виноградов, В. Н. Великобритания и Балканы: от Венского конгресса до Крымской войны. – М., 1985.
18. Виноградов, В. Н. Монархи, министры, дипломаты XIX – начала XX в.: политические портреты. – Спб., 2002.
19. Виноградов, В. Н. Россия и объединение румынских княжеств. – М., 1961.
20. Виноградов, К. Б. Боснийский кризис 1908 – 1909 гг. – пролог Первой мировой войны. – Л., 1964.
21. Виноградов, К. Б. Британский лев на Босфоре. – М., 1991.
22. Виноградов, К. Б. Мировая политика 60–80-х гг. XIX в.: События и люди. – Л., 1991.
23. Внешняя политика США в последней трети XIX в. – Л., 1991.
24. Война за независимость в Латинской Америке (1810 – 1826). – М., 1964.
25. Война, открывшая эпоху в истории Балкан: К 180-летию Адрианопольского мира. – М., 2009.
26. Восточный вопрос во внешней политике России: конец XVIII – начало XX века. – М., 1978.
27. Давидсон, А. Б. Сесиль Родс и его время. – М., 1984.
28. Давидсон, А. Сесил Родс: Строитель империи. – М. – Смоленск, 1998.
29. Дегоев, В. В. Большая игра на Кавказе: История и современность. – М., 2001.
30. Дегоев, В. В. Кавказ и великие державы в 1829 – 1864 гг.: Политика, война, дипломатия. – М., 2009.
31. Дементьев, И. П. Идеиная борьба в США по вопросам экспансии (на рубеже XIX–XX вв.). – М., 1973.
32. Дементьев, Ю. П. Политика Франции в Индокитае и образование Индокитайского союза (1859 – 1907). – М., 1975.
33. Додолев, М. А. Венский конгресс в историографии XIX и XX веков. – М., 2000.
34. Джолл, Д. Истоки Первой мировой войны: Пер. с англ. – Ростов-на-Дону, 1998.
35. Достян, И. С. Россия и Балканский вопрос. – М., 1972.
36. Дугина, Н. А. Османская империя в международных отношениях (30 – 40-е гг. XIX в.). – М., 1980.
37. Европейская политика США в конце XIX – начале XX в. – М., 1977.
38. Европейская революция 1848 г.: «Принцип национальности» в политике и идеологии. – М., 2001.
39. Ерофеев, Н. А. Английский колониализм в середине XIX в. – М., 1977.
40. Ерусалимский, А. С. Бисмарк: Дипломатия и империализм. – М., 1968.

41. Жигалына, О. И. Великобритания на Среднем Востоке: XIX – начало XX в. Анализ внешнеполитических концепций. – М., 1990.
42. Задохин, А. Пороховой погреб Европы / А. Задохин, А. Низовский. – М., 2000.
43. Зайончковский, А. М. Восточная война 1853 – 1856 гг. Т. 1-3. – СПб., 2002.
44. Зак, Л. А. Монархи против народов: Дипломатическая борьба на развалинах Наполеоновской империи. – М., 1966.
45. Званич, А. И. Обострение противоречий между империалистическими державами накануне Первой мировой войны. – М., 1962.
46. Злотников, М. Ф. Континентальная блокада и Россия. – М. – Л., 1966.
47. Золотухин, М. Ю. Россия, западноевропейские державы и Османская империя в период международных кризисов на Балканах (1885 – 1888 гг.). – М., 1993.
48. Зотова, М. В. Россия в системе международных отношений XIX века. – М., 1996.
49. Зубок, Л. И. Экспансионистская политика США в начале XX века. – М., 1962.
50. Иванов, С. М. Османская империя в мировой экономической системе (вторая половина XIX – начало XX веков). – СПб., 2005.
51. Игнатъев, А. В. Внешняя политика России 1907 – 1914 гг.: Тенденции. Люди. События. – М., 2000.
52. Игнатъев, А. В. Русско-английские отношения накануне Первой мировой войны (1908 – 1914). – М., 1962.
53. История внешней политики и дипломатии США: 1775 – 1867. – М., 1994.
54. История внешней политики и дипломатии США: 1867 – 1918. – М., 1997.
55. История внешней политики России: конец XIX – начало XX века (От русско-французского союза до Октябрьской революции). – М., 1999.
56. История внешней политики России: Первая половина XIX века (От войн России против Наполеона до Парижского мира 1856 года). – М., 1995.
57. История германского колониализма в Африке. – М., 1983.
58. История Европы. – Т. 5: От Французской революции конца XVIII в. до августа 1914 г. – М., 2000.
59. История Латинской Америки: 70-е годы XIX века – 1918 год. – М., 1993.
60. История Латинской Америки: Доколумбова эпоха – 70-е годы XX века. – М., 1991.
61. Истягин, Л. Г. Германское проникновение в Иран и русско-германские противоречия накануне Первой мировой войны. – М., 1979.
62. Казем-Заде, Ф. Борьба за влияние в Персии: дипломатическое противостояние России и Англии: Пер. с англ. – М., 2004.
63. Канцлер А. М. Горчаков: 200 лет со дня рождения. – М., 1998.
64. Кенкишвили, С. Н. Британо-русские отношения: Восточный вопрос и Кипрская проблема (середина 50-х – начало 80-х годов XIX века). – Ростов-на-Дону, 2007.
65. Киняпина, Н. С. Внешняя политика России первой половины XIX века: Учебное пособие. – М., 1963.
66. Киняпина, Н. С. Внешняя политика России: вторая половина XIX в.: Учебное пособие. – М., 1974.
67. Киняпина, Н. С. Кавказ и Средняя Азия во внешней политике России (Вторая половина XVII – 80-е годы XIX в.) / Н. С. Киняпина, М. М. Блиев, В. В. Дегоев. – М., 1974.
68. Киняпина, Н. С. Итальянская экспансия в Восточном Средиземноморье. – М., 1973.
69. Кондратенко, Р. В. Испано-американская война (1898 г.). – СПб., 2000.
70. Кубышкин, А. И. Англо-американское соперничество в Центральной Америке в XIX – начале XX века. – Саратов, 1994.
71. Кулагина, Н. М. Экспансия английского колониализма в Иране в конце XIX – начале XX века. – М., 1981.
72. Лаврова, Т. В. Черноморские проливы: Исторический очерк. – Ростов-на-Дону, 1997.

73. Левицкий, Н. А. Русско-японская война 1904 – 1905 гг. – М., 2003.
74. Лопатчиков, В. А. Пьедестал: Время и служение канцлера А. М. Горчакова. – СПб., 2002.
75. Лукоянов, И. В. «Не отстать от держав...»: Россия на Дальнем Востоке в конце XIX – начале XX веков. – СПб., 2008.
76. Людвиг, Э. Бисмарк. Биография: Пер. с нем. – М., 1999.
77. Людвиг, Э. Последний Гогенцоллерн: Пер. с нем. – М., 1991.
78. Манфред, Л. З. Образование франко-русского союза. – М., 1975.
79. Машкин, М. Н. Французские социалисты и демократы и колониальный вопрос: 1830 – 1871 гг. – М., 1981.
- 80. Медведик, И. С. Международные отношения 1814 – 1914 гг. – СПб., 1997.**
81. Медина Кастро, М. Соединенные Штаты и Латинская Америка в XIX в. – М., 1974.
82. Международная дипломатия на Балканах, 1856 – 1878 / Отв. ред. В. Н. Виноградов. – М., 1986.
83. Международные отношения на Балканах 1815 – 1830 / Отв. ред. В. Н. Виноградов. – М., 1983.
84. Международные отношения на Балканах. 1830 – 1856 гг. / Отв. ред. В. Н. Виноградов. – М., 1990.
85. Международные отношения на Дальнем Востоке: В 2-х кн. – Кн. 1: С конца XVI в. до 1917. – М., 1973.
86. Монархи, министры, дипломаты XIX – начала XX века: Политические портреты, выполненные профессором Санкт-Петербургского университета К. Б. Виноградовым и его учениками. – СПб., 2002.
87. Моруа, А. Жизнь Дизраэли: Пер. с фр. – М., 1991.
88. Мясников, В. С. Договорными статьями утвердили... Дипломатическая история русско-китайской границы. – М., 1996.
89. Нарочицкая, А. Л. Колониальная политика капиталистических держав. – М., 1956.
90. Нарочицкая, Л. И. Россия и войны Пруссии 60-х гг. XIX века за объединение Германии «сверху». – М., 1960.
91. Нарочицкая, Л. И. Россия и отмена нейтрализации Черного моря. 1856 – 1871. – М., 1990.
92. Никитина, И. А. Захват бургских республик Англией. 1889 – 1902. – М., 1970.
93. Носков, В. В. Институты власти и внешняя политика США (1901 – 1913). – СПб., 1993.
94. Орлик, О. В. Россия в международных отношениях 1815 – 1829 гг.: От Венского конгресса до Адрианопольского мира. – М., 1997.
95. Орлик, О. В. Россия и Французская революция 1830 года. – М., 1968.
96. Палмер, А. Бисмарк: Пер. с англ. – Смоленск, 1997.
97. Парфенов, И. Д. Колониальная экспансия Великобритании в последней трети XIX века (Движущие силы, формы, методы). – М., 1991.
98. Парфенов, И. Д. Англия и раздел мира в последней трети XIX в. – Саратов, 1978.
99. Писарев, Ю. А. Великие державы и Балканы накануне Первой мировой войны. – М., 1985.
100. Подмазо, А. Большая европейская война 1812 – 1815 годов: Хроника событий. – М., 2003.
101. Постников, А. В. Становление рубежей России в Центральной и Средней Азии (XVIII–XIX вв.) – М., 2007.
102. Рахшимир, П. Ю. Князь Меттерних: Человек и политик. – Пермь, 2005.
103. Ревуненков, В. Г. Польское восстание 1863 г. и европейская дипломатия. – Л., 1957.
104. Розенталь, Э. М. Дипломатическая история русско-французского союза в начале XX в. – М., 1960.

105. Романова, Е. В. Путь к войне: развитие англо-германского конфликта, 1898 – 1914. – М., 2008.
106. Россия и Британия. – Вып. 5: На путях к взаимопониманию. – М., 2010.
107. Россия и Франция XVIII – XX вв. – М., 1995.
108. Россия и Черноморские проливы (XVIII – XX столетия) / Отв. ред. А. В. Игнатьев, Л. Н. Нежинский. – М., 1998.
109. Россия, Средиземноморье, Южная Европа. – М., 1995.
110. Россия: международные отношения и военный потенциал в середине XIX – нач. XX века: Очерки. – М., 2003.
111. Ротштейн, Ф. А. Международные отношения в конце XIX века. – М.-Л., 1960.
112. Русско-японская война 1904 – 1905: Взгляд через столетие. Международный исторически сборник / Под. ред. О. Р. Айрапетова. – М., 2004.
113. Рыбаченок, И. С. Россия и первая конференция мира 1899 г. в Гааге. – М., 2005.
114. Рыбаченок, И. С. Русско-французский союз: Сто лет изучения (Россия и Франция в XVIII–XX веках). – М., 1995.
115. Рыбаченок, И. С. Союз с Францией во внешней политике России в конце XIX в. – М., 1993.
116. Рябинин, А. Малые войны первой половины XX в.: Балканы. – М., 2003.
117. Сахаров, А. Н. Александр I. – М., 1998.
118. Сенкевич, И. Г. Россия и Критское восстание 1866 – 1869. – М., 1970.
119. Сергеев, Е. Ю. Политика Великобритании и Германии на Дальнем Востоке 1897 – 1903 гг. – М., 1998.
120. Серова, О. В. Горчаков, Кавур и объединение Италии. – М., 1997.
121. Серова, О. В. От Тройственного союза к Антанте: Итальянская внешняя политика и дипломатия в конце XIX – начале XX в. – М., 1983.
122. Сидорова, М. М. Геополитическая дилемма в России в конце XIX – начале XX века. – М., 2003.
123. Силин, А. С. Экспансия Германии на Ближнем Востоке в конце XIX в. – М., 1971.
124. Силин, А. С. Экспансия германского империализма на Ближнем Востоке накануне Первой мировой войны. – М., 1976.
125. Сиротинская, М. М. Американское общество и французская республика, 1848 – 1852 гг. – М., 2003.
126. Скрицкий, Н. В. Балканский гамбит: Неизвестная война 1877 – 1878 гг. – М., 2006.
127. Скрицкий, Н. В. Крымская война, 1853-1856 гг. – М., 2006.
128. Слезки, Л. Ю. Испано-американская война. – М., 1956.
129. Смирнов, А. Ю. Империя Наполеона III: от истоков к современному бонапартизму. – М., 2003.
130. Станиславская, М. М. Русско-английские отношения и проблемы Средиземноморья (1798 – 1807). – М., 1962.
131. Субботин, В. А. Колониальная политика Франции в Западной Африке (1880 – 1900). – М., 1959.
132. Субботин, В. А. Колонии Франции в 1870 – 1918 гг. – М., 1973.
133. Субботин, В. А. Французская колониальная экспансия в конце XIX в. (Экваториальная Африка и острова Индийского океана). – М., 1962.
134. Субботин, Ю. Ф. Россия и Германия: Партнеры и противники (Торговые отношения в конце XIX – 1914 г.). – М., 1996.
135. Тарле, Е. В. Крымская война. – М.-Л., 1950.
136. Тейлор, А. Дж. Борьба за господство в Европе: 1848 – 1918: Пер. с англ. – М., 1958.
137. Тодорова, М. Н. Англия, Россия и танзимат (вторая четверть XIX в.). – М., 1983.

138. Троян, С. С. Политическая борьба в Германии по вопросам колониальной политики (80–90-х гг.). – Черновцы, 1993.
139. Трухановский, В. Г. Бенджамин Дизраэли, или история одной невероятной карьеры. – М., 1993.
140. Туполев, Б. М. Германский империализм в борьбе «за место под солнцем»: Германская экспансия на Ближнем Востоке, в Восточной Африке и в районе Индийского океана в конце XIX – начале XX вв. – М., 1991.
141. Улунян, А. А. Россия и освобождение Болгарии от османского ига, 1877 – 1878. – М., 1994.
142. Фадеев, А. В. Россия и Восточный кризис 20-х годов XIX века. – М., 1958.
143. Фокин, С. В. «Дранг нах Африка»: колониальная политика Германии (конец XIX – 50-е годы XX века). – М., 2003.
144. Фонер, Ф. С. Испано-кубино-американская война и рождение американского империализма. Т. 1-2. – М., 1977.
145. Фурсенко, А. А. Борьба за раздел Китая и американская доктрина «открытых дверей» (1895 – 1900). – М. – Л., 1956.
146. Халорин, Н. А. Создание и распад Британской империи. – М., 1961.
147. Хевролина, В. М. Власть и общество: Борьба в России по вопросам внешней политики. 1878 – 1894. – М., 1999.
148. Хевролина, В. М. Российский дипломат граф Николай Павлович Игнатьев. – М., 2004.
149. Хидоутов, Г. А. Из истории англо-русских отношений в Средней Азии в конце XIX в. – Ташкент, 1969.
150. Хильгартен, Г. Империализм до 1914 года: Социологические исследования германской внешней политики до Первой мировой войны. – М., 1961.
151. Хильгрубер, А. Выдающиеся политики: Отто фон Бисмарк. Меттерних: Пер. с нем. / А. Хильгрубер, А. Беглар. – Ростов-на-Дону, 1998.
152. Цимбаев, К. Н. Путь к войне: развитие англо-германского конфликта 1898 – 1914 / К. Н. Цимбаев, Е. В. Романова. – М., 2008.
153. Чегуев, А. К. Северо-Западный Кавказ в политике Великобритании и Османской империи в последней четверти XVIII – 60-х гг. XIX века. – М., 2007.
154. Чепелкин, М. А. Российская дипломатия и итальянский вопрос, 1858 – 1861. – М., 1995.
155. Черевко, К. Е. Зарождение русско-японских отношений, XVII – XIX века. – М., 1999.
156. Чернов, С. Л. Россия на завершающем этапе Восточного кризиса 1875 – 1878 гг. – М., 1984.
157. Черный, И. С. Начало колониальной экспансии Германии в Африке (1879 – 1885). – М., 1970.
158. Чихачев, П. А. Великие державы и Восточный вопрос. – М., 1970.
159. Чубинский, В. В. Бисмарк. – Спб., 1997.
160. Чуйко, Е. В. Битва за Балканы (Восточный кризис 1875 – 1878 годов). – Рязань, 2003.
161. Шаццлло, В. К. Расчет и безрассудство: германо-американские отношения в 1898 – 1917 гг. – М., 1998.
162. Шеремет, В. И. Империя в огне: Сто лет войн и реформ Блистательной Порты на Балканах и Ближнем Востоке. – М., 1994.
163. Шеремет, В. И. Османская империя и Западная Европа (вторая четверть XIX в.). – М., 1986.
164. Шнеерсон, Л. М. Австро-прусская война 1866 года и дипломатия великих держав. – Минск, 1962.
165. Шнеерсон, Л. М. В преддверии франко-прусской войны. – Минск, 1969.
166. Шнеерсон, Л. М. На перепутье европейской политики: Австро-руско-германские отношения (1870 – 1875). – Минск, 1984.

167. Якимович, З. П. Внешняя политика Италии в 1908 – 1914 гг. – М., 1973.

Допоміжна література до четвертого розділу (1914-1991 рр.)

1. Адибеков, Г. М. Коминформ и послевоенная Европа: 1947 – 1956. – М., 1994.
2. Акимов, Ю. И. Неприсоединение: история, теория, проблемы. – М., 1990.
3. Алан, П. Афганский капкан: Правда о советском вторжении / П. Аллан, Д. Клей: Пер. с фр. – М., 1999.
4. Альтернативы 1939. – М., 1989.
5. Американский экспансионизм (Новейшее время). – М., 1986.
6. Андерсен, Р. Нефть и арабские страны в 1973 – 1983 гг. – М., 1990.
7. Аникеев, А. С. Как Тито от Сталина ушел: Югославия, СССР и США в начальный период «холодной войны» (1945 – 1957). – М., 2002.
8. Антохина-Маковченко, В. И. Шарль де Голль и Советский Союз. – М., 1990.
9. Арзанаян, М. Ц. Де Голль. – М., 2007.
10. Африка: Региональные аспекты глобальных проблем. – М., 1996.
11. Ахтамзян, А. А. Объединение Германии: Обстоятельства и последствия. Очерки. – М., 2008.
12. Баландин, Р. К. Дипломатические поединки Сталина: От Пилсудского до Мао Цзедуна / Р. К. Баландин, С. С. Миронов. – М., 2004.
13. Барышев, А. Мировая политика и Организация Объединенных Наций. 1945 – 2009. – М., 2009.
14. Барышников, В. Н. От прохладного мира к зимней войне: Внешняя политика Финляндии в 1930-е годы. – СПб., 1997.
15. Басистов, Ю. В. Сталин – Гитлер: От пакта до войны. – СПб., 2001.
16. Батюк, В. Первые заморозки: Советско-американские отношения в 1945 – 1950 гг. / В. Батюк, Д. Евстафьев. – М., 1995.
17. Безыменский, Л. Гитлер и Сталин перед схваткой. – М., 2000.
18. Белоногов, А. МИД: Кувейтский кризис. – М., 2002.
19. Белоусова, З. С. Франция и европейская безопасность: 1929 – 1939. – М., 1976.
20. **Берге, И. Историческое недоразумение? «Холодная война» 1917 – 1980 гг. – М., 1996.**
21. Бешлосс, М. Р. На самом высоком уровне. Закулисная история окончания «холодной войны» / М. Р. Бешлосс, С. Тэлботт: Пер. с англ. – М., 1994.
22. Ближневосточный конфликт: 1947 – 1967. В 2-х т. – М., 2009.
23. **Богатуров, А. Д. История международных отношений. 1945 – 2008 / А. Д. Богатуров, В. В. Аверков. – М., 2010.**
24. Богатуров, Д. А. Великие державы на Тихом океане: История и теория международных отношений в Восточной Азии после Второй мировой войны. 1945 – 1995. – М., 1997.
25. Бокарев, Ю. П. СССР и становление постиндустриального общества на Западе, 1970 – 1980-е гг. – М., 2007.
26. Борисов, А. Ю. СССР и США: союзники в годы войны. 1941 – 1945. – М., 1983.
27. Бородаев, В. Фидель Кастро: Политическая биография / В. Бородаев, Н. Леонов. – М., 1998.
28. Боронов, Р. Нефть и политика США на Ближнем и Среднем Востоке. – М., 1997.
29. Бутенина, Н. В. Ленд-лиз: сделка века. – М., 2004.
30. Буханов, В. А. Гитлеровский новый порядок в Европе и его крах. – Екатеринбург, 1994.

31. Буханов, В. А. Европейская стратегия германского фашизма. – Свердловск, 1991.
32. Быстрова, Н. Е. СССР и формирование военно-блокового противостояния в Европе (1945 – 1975). – М., 2007.
33. Валента, И. Советское вторжение в Чехословакию. 1968. – М., 1991.
34. Васильев, А. М. Россия на Ближнем и Среднем Востоке: от мессианства к прагматизму. – М., 1993.
35. Версаль и новая Восточная Европа / Отв. ред. Р. П. Гришина, В. Л. Мальков. – М., 1996.
36. Веттинг, Г. Н. С. Хрущев и Берлинский кризис 1958-1963 годов: Пер. с нем. – М., 2003.
37. Виноградов, Н. Б. Дэвид Ллойд Джордж. – М., 1970.
38. Вихавайнен, Т. Сталин и финны. – СПб., 2000.
39. Вишлев, О. В. Накануне 22 июня 1941 года: Документальные очерки. – М., 2001.
40. Военные конфликты: предотвращение и урегулирование в политике СССР (1945 – 1991 гг.). – М., 1996.
41. Война в Афганистане. – М., 1991.
42. Война в Корее. – СПб., 2000.
43. Война и послевоенное развитие мирового сообщества. 1939 – 1991: Учебное пособие. – М., 1992.
44. Волков, С. В. До и после секретных протоколов / С. В. Волков, Ю. В. Емельянов. – М., 1989.
45. Волков, Ф. Д. Тайное становится явным: Деятельность дипломатии и разведки сверхдержав в годы Второй мировой войны. – М., 1989.
46. Волковский, Н. Л. История информационных войн. – В 2-х ч. – СПб., 2003.
47. Волокитина, Т. В. Москва и Восточная Европа: Становление политических режимов советского типа, 1949 – 1953: Очерки истории / Т. В. Волокитина, Г. П. Мурашко, А. Ф. Носкова, Т. А. Паливайлова. – М., 2002.
48. Вопросы истории холодной войны: Сб. статей. – М., 2001.
49. Воробьева, Т. А. Китай в политике США и СССР (1945 – 1950 гг.). – Киров, 2007.
50. Воронков, Л. С. Хельсинский процесс и европейская безопасность: Что дальше. – М., 2012.
51. Восток – Запад: региональные подсистемы и региональные проблемы международных отношений: Учебное пособие для вузов / Под ред. А. Д. Воскресенского. – М., 2002.
52. Восточная Европа между Сталиным и Гитлером, 1939 – 1941. – М., 1999.
53. Восточная Европа после Версаля. – СПб., 2007.
54. Вторая мировая война: Два взгляда. – М., 1995.
55. Вторая мировая война: Дискуссии. Основные тенденции. Результаты исследований / Под ред. В. Михалки. – М., 1997.
56. Галака, С. П. Проблема нерозповсюдження ядерної зброї у міжнародних відносинах. – К., 2002.
57. Гвоздарев, Б. И. Организация африканских государств. – М., 1960.
58. Генис, В. Л. «С Бухарой надо кончать...»: К истории бутафорских революций. – М., 2001.
59. Генис, В. Л. Красная Персия. Большевики в Гиляне. 1920 – 1921 гг.: Документальная хроника. – М., 2001.
60. Генри, Э. Гитлер над Европой: Гитлер против СССР. – М., 2004.
61. Генри, Э. К вопросу о внешней политике Сталина (Записка). – М., 2007.
62. Германия и русская революция 1917 – 1924: Пер. с нем. / Под ред. Я. Драбкина. – М., 2004.

63. Гершов, З. М. Вудро Вильсон. – М., 1983.
64. Год кризиса. 1938 – 1939. – В 2 т.: Документы и материалы. – М., 1990.
65. Горлов, С. А. Совершенно секретно: Москва – Берлин, 1920 – 1933: Военно-политические отношения между СССР и Германией. – М., 1999.
66. Городецкий, Г. Роковой самообман: Сталин и нападение Германии на Советский Союз. – М., 1999.
- 67. Горохов, В. Н. История международных отношений. 1918 – 1939: Курс лекций. – М., 2004.**
68. Готлиб, В. В. Тайная дипломатия во время Первой мировой войны: Пер. с англ. – М., 1960.
69. Готовил ли Сталин наступательную войну против Гитлера? Незапланированная дискуссия: Сб. материалов / Под. ред. Г. А. Бордюгова. – М., 1995.
70. Грайнер, Б. Американская внешняя политика от Трумена до наших дней: Пер. с англ. – М., 1986.
71. Грибков, А. И. Судьба Варшавского договора. – М., 1998.
72. Гриневский, О. А. Сценарий для третьей мировой войны: Как Израиль чуть не стал ее причиной. – М., 2002.
73. Гриневский, О. Тайны советской дипломатии. – М., 2000.
74. Данилов, А. А. Рождение сверхдержавы: СССР в первые послевоенные годы / А. А. Данилов, А. В. Пыжиков. – М., 2001.
75. Дашичев, В. И. Стратегия Гитлера – путь к катастрофе, 1933 – 1945. В 2-х т. – М., 2005.
76. Движение неприсоединения в документах и материалах. – М., 1975.
77. Демидов, В. Н. Англо-французские отношения накануне Второй мировой войны (1936 – 1939). – Рязань, 2002.
78. Держалюк, М. Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917 – 1922 рр. – К., 1998.
79. Дзасохов, А. С. Становление и эволюция постколониального мира: Вторая половина XX в. – М., 1997.
80. Дипломатия иностранных государств: Учебное пособие. – М., 2004.
81. Дипломатия развивающихся государств. – М., 1976.
- 82. Дрозель, Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів: Пер. з фр. – К., 1999.**
83. Другая война: 1939 – 1945 / Под. ред. Ю. Н. Афанасьева. – М., 1996.
- 84. Дубинин, Ю. А. История международных отношений (1975 – 1991) / Ю. А. Дубинин, Б. Ф. Мартынов, Т. В. Юрьева. – М., 2006.**
85. Дух Рапалло: советско-германские отношения 1925 – 1933 гг. – Екатеринбург – М., 1997.
86. Дымшиц, А. Арабо-израильский конфликт: за кем победа? – М., 2000.
87. Дэвидсон, Ф. Война США во Вьетнаме (1946 – 1975): Пер. с англ. – М., 2002.
88. Дэвис, Д. Первая холодная война: Наследие Вудро Вильсона в советско-американских отношениях / Д. Э. Дэвис, Ю. П. Трани: Пер. с англ. – М., 2002.
89. Дюрков, А. Р. «Пакт Молотова–Риббентропа» в вопросах и ответах. – М., 2009.
90. Европа в системе международных отношений (1917 – 1945). – Свердловск, 1990.
91. Европа между миром и войной. 1918 – 1939. – М., 1992.
92. Егорова, Н. И. Изоляционизм и европейская политика США: 1933 – 1941. – М., 1995.
- 93. Егорова, Н. И. История холодной войны, 1945 – 1991 гг.: Учебное пособие. – Владимир, 2011.**

94. Жергін, С. Азіатсько-Тихоокеанський регіон: історія і сучасність: Навч. посібник. – К., 1993.
95. Зимняя война. 1939 – 1940: В 2-х кн. / Отв. ред. О. А. Ржешевский, О. Вехвиляйнен. – М., 1998.
96. Зимонин, В. П. Последний очаг Второй мировой войны. – М., 2009.
97. Зубачевский, В. А. Политика России в отношении восточной части Центральной Европы (1917 – 1923 гг.): Геополитический аспект. – Омск, 2005.
98. Иванов, А. Г. Агрессоры и умиротворители: Гитлер, Муссолини и британская дипломатия. – М., 1993.
99. Иванов, Р. Ф. Сталин и союзники: 1941 – 1945. – Смоленск, 2000.
100. Иванян, Э. А. У истоков советско-американских отношений. – М., 2007.
101. Игнатъев, П. М. Індія на шляху до лідерства в Південній Азії. – Чернівці, 2006.
102. Ильинский, М. Индокитай: Пепел четырех войн. – М., 2000.
103. Илюхина, Р. М. Лига Наций: 1919 – 1934. – М., 1982.
- 104. Индукаева, Н. С. История международных отношений 1918 – 1945 гг.: Учебное пособие. – Томск, 2003.**
105. Израэлян, В. Л. Дипломатия агрессоров / В. Л. Израэлян, Л. Н. Кутаков. – М., 1967.
106. Израэлян, В. Л. Дипломатия в годы войны (1941 – 1945 гг.). – М., 1985.
107. История войны на Тихом океане: Пер. с яп. – В 5-х т. – М., 1958.
108. История Второй мировой войны: 1939 – 1945 гг. – В 12-ти т. – М., 1973-1982.
109. История европейской интеграции, 1945 – 1994. – М., 1995.
110. История Первой мировой войны. 1914 – 1918. – В 2-х т. – М., 1975.
- 111. Іваницька, О. П. Історія міжнародних відносин (1918 – 1945): Підручник. – К., 2011.**
112. Кальвокресси, П. Мировая политика после 1945 г. – В 2-х кн. – М., 2000.
113. Капитонова, Н. И. Внешняя политика Великобритании, 1979 – 1990. – М., 1996.
114. Карлей, М. Дж. Альянс, который не состоялся, и приближение Второй мировой войны: Пер. с англ. – М., 2005.
115. Каткова, З. Д. Внешняя политика гоминьдановского правительства Китая в период антияпонской войны (1937 – 1945). – М., 1978.
116. Кашлев, Ю. Юбщеевропейский процесс: вчера, сегодня, завтра. – М., 1990.
117. Кисилев, В. И. Палестинская проблема в международных отношениях: региональный аспект. – М., 1988.
118. Киссинджер, Г. Дипломатия: Пер. с англ. – М., 1997.
- 119. Клейменова, Н. Е. Версальско-Вашингтонская система международных отношений. 1918 – 1939 / Н. Е. Клейменова, А. Ю. Сидорова. – М., 1995.**
120. Климовский, Д. С. Германия и Польша в локарнской системе европейских отношений (Из истории зарождения Второй мировой войны). – Минск, 1975.
121. Коваль, В. С. Политика и стратегия США во Второй мировой войне. – К., 1997.
122. Колобов, О. А. Документальная история арабо-израильского конфликта / О. А. Колобов, А. А. Сергунин. – Н. Новгород, 1991.
123. Колосов, И. А. Внешняя политика Пятой республики. 1958 – 1972. – М., 1974.
124. Коминтерн и идея мировой революции: Документы. – М., 1998.
- 125. Коппель, О. Міжнародні відносини ХХ століття / О. Коппель, О. Пархомчук. – К., 2005.**
126. Корея: расчленение, война, объединение. – М., 1995.
127. Корсакова, Н. Л. Французская дипломатия и Кубинский кризис. – М., 2006.
128. Косик, В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. Париж – Нью-Йорк. – Львів, 1993.

129. Кошкин, А. А. Крах стратегии «спелой хурмы»: Военная политика Японии в отношении СССР, 1931 – 1945. – М., 1989.
130. Коэн, Ст. «Вопрос вопросов»: почему не стало Советского Союза?: Пер. с англ. – М., 2007.
131. Кремлев, С. Ю. Россия и Германия: путь к пакту. – М., 2004.
132. Кремлев, С. Ю. Россия и Германия: вместе или порознь? СССР Сталина и рейх Гитлера. – М., 2004.
133. Крушинський, В. Європейський Союз: Історія і сучасність. – К., 2000.
- 134. Крушинський, В. Міжнародні відносини та світова політика: 1945 - 1980 / В. Крушинський, В. Манжола. – К., 2007.**
135. Кузьмин, Ю. С. Общая ассамблея Европейского сообщества угля и стали и развитие европейской интеграции (1951 – 1958 гг.). – Спб., 2002.
136. Кулик, Б. Т. Советско-китайский раскол: причины и последствия. – М., 2000.
137. Кульков, Е. Н. Война 1941 – 1945 годов: Факты и документы / Е. Н. Кульков, М. Ю. Мягков, О. А. Ржешевский. – М., 2001.
138. Лавренов, С. Я. Советский Союз в локальных конфликтах / С. Я. Лавренов, И. М. Попов. – М., 2003.
139. Латинская Америка в международных отношениях XX века: В 2-х т. – М., 1988.
140. Латыш, М. В. «Пражская весна» 1968 г. и реакция Кремля. – М., 1998.
141. Лебедева, А. Очерки британской внешней политики. 60 – 80-е годы. – М., 1988.
142. Лебедева, Н. С. Безоговорочная капитуляция агрессоров: Из истории Второй мировой войны. – М., 1989.
143. Левітас, Ф. Друга світова війна і український вимір. – К., 2011.
144. Ледовский, А. М. Китайская политика США и советская дипломатия: 1942 – 1954. – М., 1985.
145. Лечуга, К. В центре бури: Ф. Кастро, Н. С. Хрущев, Дж. Ф. Кеннеди и ракетный кризис: Пер. с исп. – М., 1995.
146. Лисичкин, В. А. Третья мировая (информационно-психологическая) война / В. А. Лисичкин, Л. А. Шелепин. – М., 2003.
- 147. Лундестада, Г. Восток, Запад, Север, Юг: Основные направления мировой политики. 1945 – 1996. – М., 2002.**
148. Лунев, С. И. Дипломатия в Южной Азии. – М., 1997.
149. Мазов, С. В. Политика СССР в Западной Африке, 1956 – 1964: Неизвестные страницы холодной войны. – М., 2008.
150. Маклейн, Д. Внешняя политика Англии после Суэца: Пер. с англ. – М., 1972.
151. Малафеев, Н. А. Европейская политика и дипломатия Франции в 1933 – 1939 гг.: Учебное пособие. – Рязань, 1994.
152. Мальков, В. Л. «Манхеттенский проект»: Разведка и дипломатия. – М., 1995.
153. Мальков, В. Л. Путь к лидерству: Америка в первой половине XX века. – М., 2004.
154. Мамаева, Н. Л. Коминтерн и Гоминьдан: 1919 – 1929 годы. – М., 1999.
155. Манжола, В. А. Ядерное оружие Франции и вопросы европейской безопасности. – К., 1989.
156. Маникин, А. С. Конфликты и кризисы в международных отношениях: Проблемы теории и истории. – М., 2001.
157. Мардалиев, Р. Вудро Вильсон: политические взгляды, правовые реформы и проект Лиги наций. – Спб., 2002.
- 158. Мартиненко, А. К. Міжнародні відносини 1945 – 1975 років: Навчальний посібник / А. К. Мартиненко, Б. А. Мартиненко. – К., 2007.**
159. Медведев, Р. Советский Союз: Последние годы жизни. – М., 2010.
160. Международные отношения в азиатско-тихоокеанском регионе. – М., 1979.

161. Международные отношения и страны Центральной и Юго-Восточной Европы накануне Второй мировой войны (сентябрь 1939 – август 1940). – М., 1990.
162. Международные отношения и страны Центральной и Юго-Восточной Европы в период фашистской агрессии на Балканах и подготовки нападения на СССР (сентябрь 1940 – июнь 1941). – М., 1992.
163. Международные отношения на Дальнем Востоке в послевоенные годы: В 2-х т. – М., 1978.
164. Международные отношения на Дальнем Востоке: В 2-х кн. – Кн. 2: 1917 – 1945 гг. – М., 1973.
165. Международные отношения накануне Второй мировой войны. – СПб., 1993.
166. Международный кризис 1939 года в трактовках российских и польских историков. – М., 2009.
167. Мельтюхов, М. И. Канун Великой Отечественной войны: дискуссия продолжается. – М., 1999.
168. Мельтюхов, М. И. Освободительный поход Сталина: Бессарабский вопрос в советско-румынских отношениях. – М., 2006.
169. Мельтюхов, М. И. Упущенный шанс Сталина: Советский Союз в борьбе за Европу: 1939 – 1941 (Документы, факты, суждения). – М., 2000.
170. Мельтюхов, М. Советско-польские войны: 1918 – 1939. – М., 2004.
171. Меримский, В. А. Загадки афганской войны. – М., 2006.
172. Мерцалов, А. Н. Сталинизм и война / А. Н. Мерцалов, Л. А. Мерцалова. – М., 1991.
173. Мир в XX веке / Под ред. А. О. Чубарьяна. – М., 2008.
174. Мир между войнами: Избранные документы по истории международных отношений 1910 – 40-х гг. – М., 1996.
175. Мировицкая, Р. А. Китайская государственность и советская политика в Китае в годы тихоокеанской войны: 1941 – 1945. – М., 1999.
176. Михутина, И. В. Польско-советская война, 1920 – 1939 гг. – М., 1994.
177. **Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945 – 1970-ті роки): Підручник / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін. – К., 2001.**
178. **Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980 – 2000 роки): Підручник / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін. – К., 2001.**
179. Млечин, Л. М. МИД: Министры иностранных дел. Тайная дипломатия Кремля. – М., 2003.
180. Многосторонняя дипломатия в годы холодной войны. – М., 2008.
181. Можейко, И. В. «Западный ветер – ясная погода»: Юго-Восточная Азия во Второй мировой войне. – М., 1984.
182. Молодяков, В. Е. Несостоявшаяся ось: Берлин – Москва – Токио. – М., 2008.
183. Москва – Рим. Политика и дипломатия Кремля. 1920 – 1939 годы: Сборник документов / Отв. ред. Г. Н. Севостьянов. – М., 2002.
184. Мюнхен – преддверие войны (Исторические очерки) / Отв. редактор В. К. Волков. – М., 1988.
185. Мюнхенское соглашение 1938 года: история и современность: Материалы международной конференции. Москва, 15–16 октября 2008. – М., 2009.
186. Мягков, М. Ю. Вермахт у ворот Москвы: 1941 – 1942. – М., 1999.
187. Мягков, М. Ю. Проблема послевоенного переустройства Европы в советско-американских отношениях 1941 – 1945. – М., 2006.
188. Мяло, К. Г. Россия и последние войны XX века (1989 – 2000): К истории падения сверхдержавы. – М., 2002.
189. На пути к европейскому единству. – М., 1994.
190. Наджафов, Д. Нейтралитет США. 1935 – 1941. – М., 1990.

- 191. Назария, С. История международных отношений и внешней политики великих держав в новейшее время. – Кишинев, 2007.**
192. Накануне: 1931 – 1939. Краткая история в документах, воспоминаниях и комментариях. – М., 1991.
- 193. Наринский, М. М. История международных отношений. 1945 – 1975: Учебное пособие. – М., 2004.**
194. Нарочицкая, Е. А. Франция в блоковой системе Европы: 1960 – 1980-е годы. – М., 1993.
195. Нарочицкая, Н. А. Партитура второй мировой: Кто начал войну? / Н. А. Нарочицкая, В. М. Фалин и др. – М., 2009.
196. Наумов, А. О. Дипломатическая борьба в Европе накануне Второй мировой войны: История кризиса Версальской системы. – М., 2007.
197. Наумов, А. О. Кризис Версальской системы 1936 – 1938 гг. – М., 2005.
198. Наумов, А. О. Фашистский интернационал: Покорение Европы. – М., 2005.
199. Невежин, В. А. Синдром наступательной войны: Советская пропаганда в преддверии «священных боев», 1939 – 1941 гг. – М., 1997.
200. Нежинский, Л. Н. В интересах народа или вопреки им? Советская международная политика в 1917 – 1933 годах. – М., 2004.
201. Никольский, А. В. Итало-эфиопская война 1935 – 1936 (41). – СПб., 2001.
202. Никонова, Л. Н. Очерки европейской политики Германии в 1924 – 1929 гг.: (От плана Дауэса к плану Юнга). – М., 1977.
203. Нимиц, Ч. Война на море / Ч. Нимиц, З. Поттер. – Смоленск, 1999.
204. Новик, Ф. И. «Оттепель» и инерция холодной войны: (Германская политика СССР в 1953 – 1955). – М., 2001.
205. Новиков, М. В. СССР, Коминтерн и гражданская война в Испании, 1936 – 1939 гг. – В 2-х ч. – Ярославль, 1995.
206. Новые контуры Западной Европы. – М., 1992.
207. Нольте, Э. Европейская гражданская война. 1917-1945: Национал-социализм и большевизм: Пер. с нем. – М., 2003.
208. Нольфо, Э. Ди От истоков холодной войны до энергетического кризиса 1973 г.: Пер. с ит. - Ч. 1-2. – М., 2001.
- 209. Нольфо, Э. Ди История международных отношений. 1918 – 1999. – М., 2004.**
210. Объединение Германии: ретроспективный взгляд на актуальную проблему. – М., 1998.
211. Оглашению подлежит: СССР – Германия. 1939 – 1941. Документы и материалы. – М., 1991.
212. О'Коннор, Т. Э. Георгий Чичерин и советская внешняя политика. 1918 – 1930 гг.: Пер. с англ. – М., 1991.
213. Операция «Анадырь»: Факты. Воспоминания. Документы. – М., 1997.
214. Организация африканского единства: Сборник документов. – М., 1970.
215. Организация Объединенных Наций: Сборник документов. – М., 1991.
216. Орлов, А. С. Тайны корейской войны / А. С. Орлов, В. А. Гаврилов. – М., 2003.
217. Орлов, А. С. Тайная битва сверхдержав. – М., 2000.
218. Остапенко, Г. Британские консерваторы и деколонизация. – М., 1995.
219. От Барбароссы до Терминала: Взгляд с Запада. – М., 1988.
220. От Мюнхена до Токийского залива: Взгляд с Запада на трагические страницы Второй мировой войны / Сост. Е. А. Трояновский. – М., 1991.
221. От Хельсинки до Будапешта: История ОБСЕ // ОБСЕ в документах 1973 – 1994. – Т. 2. – М., 1996.

222. Отвечая на вызовы времени. Внешняя политика перестройки: документальные свидетельства. – М., 2010.
223. Павлов, Е. И. Гражданская война в Испании 1936 – 1939 гг.: Отношение и влияние стран Европы и США на начало, ход и итоги войны. – Екатеринбург, 1998.
224. Партитура Второй мировой войны: Гроза на Востоке. – М., 2010.
225. Пелипась, М. Я. Скованные одной цепью: США и Великобритания на Ближнем и Среднем Востоке в 1945 – 1956 гг. – Томск, 2003.
226. Первая мировая война: 1914 – 1918 / Под ред. А. Л. Сидорова. – М., 1968.
227. Первая мировая война: Дискуссионные проблемы истории. – М., 1994.
228. Первая мировая война: Пролог XX века / Отв. ред. В. Л. Мальков. – М., 1998.
229. Первая мировая война: Политика, идеология, историография / Под ред. Б. Д. Козенко. – Куйбышев, 1990.
230. Персиц, М. А. Застенчивая интервенция: О советском вторжении в Иран и Бухару в 1920 – 1921 гг. – 2-е изд. – М., 1999.
231. Печатнов, В. О. Сталин, Рузвельт, Трумен: СССР и США в 1940-х гг.: Документальные очерки. – М., 2006.
232. Пламя «холодной войны»: Победы, которых не было / Под. ред. П. Цураса: Пер. с англ. – М., 2004.
233. Платто, А. фон. Объединение Германии – борьба за Европу. – М., 2007.
234. Подолько, Е. О. Эволюция внешнеполитических концепций КНР. – М., 2006.
235. Пожарская, С. П. Тайная дипломатия Мадрида (Внешняя политика Испании в годы Второй мировой войны). – М., 1971.
236. Поздеева, Л. В. Англо-американские отношения в годы Второй мировой войны. – М., 1960.
237. Поздеева, Л. В. Лондон – Москва: Британское общественное мнение и СССР. 1939 – 1945. – М., 1999.
238. Политический кризис 1939 г. и страны Центральной и Юго-Восточной Европы. – М., 1989.
239. Послевоенное урегулирование в Европе. – М., 1984.
240. Примаков, Е. М. Анатомия ближневосточного конфликта. – М., 1974.
241. Прицкер, Д. П. Жорж Клемансо: Политическая биография. – М., 1983.
242. Противостояние: очерки внешнеполитической конфронтации первой половины XX века. – М., 1995.
243. Проэктор, Д. М. Фашизм: путь агрессии и гибель / Отв. ред. А. М. Самсонов. – 2-е изд., доп. – М., 1989.
244. Психологическая война. – М., 2011.
245. Региональные и локальные конфликты: История и современность. – М., 1989.
246. Региональные конфликты в Азии и Северной Африке / Под ред. А. М. Хазанова. – М., 1997.
247. Ржешевский, О. А. Сталин и Черчилль. Встречи. Беседы. Дискуссии: документы, комментарии. 1941 – 1945. – М., 2004.
248. Різ, Д. Друга світова війна за зачиненими дверима: Сталін, нацисти і Захід: Пер. з англ. – К., 2010.
249. Робертс, Дж. Войны Сталина: от мировой войны до «холодной войны», 1939 – 1953. Пер. с англ. – М., 2009.
250. Робинсон, К. Черчилль: Пер. с англ. – Ростов-на-Дону, 1997.
251. Роговин, В. З. Мировая революция и мировая война. – М., 1998.
252. Рогоза, С. Л. Засекреченные войны. 1950 – 2000. – М., 2004.
253. Розанов, Г. Л. Конец Третьего Рейха. – М., 1990.

254. Розанов, Г. Л. Сталин – Гитлер: Документальный очерк советско-германских дипломатических отношений, 1939 – 1941. – М., 1991.
255. Романенко, С. А. Югославия: кризис, распад, война: Образование независимых государств. – М., 2000.
256. Россия (СССР) в локальных войнах и конфликтах второй половины XX века. – М., 2000.
257. Россия и Германия в годы войны и мира (1941 – 1945). – М., 1945.
258. Россия и США в XX веке: очерки истории межгосударственных отношений и дипломатии в социокультурном контексте. – М., 2009.
259. Рощин, А. А. Послевоенное урегулирование в Европе. – М., 1989.
260. Рукавишников, В. О. Холодная война, холодный мир: Общественное мнение в США и Европе о СССР/ России, внешней политике и безопасности Запада. – М., 2005.
261. Рябченко, Н. П. КНР – СССР: годы конфронтации (1969 – 1982). – Владивосток, 2006.
262. Сагомоян, А. А. Испанский узел «холодной войны». – М., 2004.
263. Садовая, Г. М. Вальтер Ратенау и Рапалльский договор. – Самара, 2001.
264. Самсонов, А. М. Вторая мировая война. – М., 1990.
265. Сафронов, В. П. СССР – США – Япония в годы «холодной войны», 1995 – 1960. – М., 2003.
266. Сахаров, А. Н. Война и дипломатия: 1939 – 1945. – М., 1995.
267. Севостьянов, Г. М. Москва–Вашингтон: Дипломатические отношения 1933 – 1936. – М., 2002.
268. Севостьянов, Г. Н. Дипломатическая история войны на Тихом океане: От Перл-Харбора до Каира. – М., 1969.
269. Севостьянов, Г. Н. Европейский кризис и позиция США: 1938 – 1939 гг. – М., 1992.
270. Севостьянов, Г. Н. США и Франция в годы войны 1939 – 1945: Из истории взаимоотношений / Г. Н. Севостьянов, А. И. Уткин. – М., 1974.
271. Секретная переписка Рузвельта и Черчилля в период войны. – М., 1995.
272. Селиванов, И. Н. Внешняя политика Франции периода Пятой республики: исторические очерки. – М., 1995.
273. Семиряга, М. И. Тайны сталинской дипломатии. 1939 – 1941. – М., 1992.
274. Семичев, В. Ф. Индонезия и мусульманский мир в международных отношениях XX в. (политический анализ основных тенденций). – М., 2006.
275. Серова, О. В. Италия и антигитлеровская коалиция, 1939 – 1945. – М., 1973.
276. Сидоров, А. Ю. Внешняя политика советской России на Дальнем Востоке (1917 – 1922 гг.). – М., 1989.
277. **Сидоров, А. Ю. История международных отношений, 1918 – 1939 гг.: Учебник / А. Ю. Сидоров, Н. Е. Клейменова. – М., 2006.**
278. Сиполс, В. Я. Великая победа и дипломатия. – М., 2000.
279. Сиполс, В. Я. Дипломатическая война накануне Второй мировой войны: 1933 – 1945. – М., 1989.
280. Сиполс, В. Я. Тайны дипломатические: Канун Великой отечественной войны. 1939 – 1941. – М., 1997.
281. **Системная история международных отношений в двух томах. Том первый: События 1918 – 1945 годов / Под ред. А. Д. Богатурова. – 2-е изд. – М., 2007.**
282. **Системная история международных отношений в двух томах. Том второй: События 1945 – 2003 годов / Под ред. А. Д. Богатурова. – 2-е изд. – М., 2009.**
283. Славинский, Б. Н. Пакт о нейтралитете между СССР и Японией: дипломатическая история, 1941 – 1945 гг. – М., 1995.

284. Славинский, Б. Н. СССР и Япония на пути к войне: Дипломатическая история 1937 – 1945 годов. – М., 1999.
285. Смирнов, А. И. Арабо-израильские войны. – М., 2003.
286. Смирнов, В. П. Краткая история Второй мировой войны. – М., 2005.
287. Смирнов, В. П. Франция во время Второй мировой войны. – М., 1961.
288. Советская внешняя политика 1917 – 1945 гг.: Поиски новых подходов / Отв. ред. Л. Н. Нежинский. – М., 1992.
289. Советская внешняя политика в годы «холодной войны» (1945 – 1985): Новое прочтение / Отв. ред. Л. Н. Нежинский. – М., 1995.
290. Советская внешняя политика в ретроспективе, 1917 – 1991. – М., 1993.
291. Советская дипломатия в годы Великой отечественной войны: Сб. ст. – М., 2002.
292. Советско-американские отношения 1945 – 1949. – М., 2004.
293. Советско-американские отношения 1949 – 1952. – М., 2004.
294. Советско-польские отношения в политических условиях Европы 30-х годов XX столетия. – М., 2001.
295. Современные международные отношения / Под ред. А. Торкунова. – М., 2001.
296. Соловйова, В. Дипломатична діяльність українських національних урядів у 1917 – 1921 рр.: Монографія. – К., 2006.
297. Соловйова, В. Українська дипломатія у країнах Центральної Європи 1917 – 1920 рр. – Донецьк, 2004.
298. Союзники в войне: 1941 – 1945 / Отв. ред. А. О. Чубарьян, У. Ф. Нимбал, Д. Рейнольдс. – М., 1995.
299. СССР в мировом сообществе: от старого мышления к новому. – М., 1990.
300. СССР и «холодная война» / Под ред. В. С. Лельчука и Е. И. Пивовара. – М., 1995.
301. СССР, Франция и эволюция Европы в 30-е годы: Сб. научн. ст. / Отв. ред. М. М. Жаринский. – М., 2003.
302. Сталин и холодная война / Отв. ред. А. О. Чубарьян. – М., 1998.
303. Сталинское десятилетие холодной войны: Факты и гипотезы. – М., 1999.
304. Старжинский, В. С. НАТО. Организация Североатлантического Договора: история, структура, функции и задачи / В. С. Старжинский, С. В. Старжинский. – Х., 2008.
305. Стариков, Н. Кто заставил Гитлера напасть на Сталина. – СПб., 2008.
306. Стегарь, С. А. Дипломатия Франции перед Второй мировой войной. – М., 1980.
307. Стыкалин, А. С. Прерванная революция: Венгерский кризис 1956 года и политика Москвы. – М., 2003.
308. Суворов, В. Ледокол: Кто начал Вторую мировую войну? – М., 2005.
309. Сударев, В. П. Взаимозависимость и конфликт интересов: США и Латинская Америка (вторая половина XX в.). – М., 2000.
310. Тайны и уроки Зимней войны, 1939 – 1940: По документам рассекреченных архивов / Под ред. В. А. Золотарева. – СПб., 2000.
311. Тегеран. Ялта. Потсдам: Сб. документов. – В 3-х т. – М., 1991.
312. Торкунов, А. В. Загадочная война: Корейский конфликт 1950 – 1953 годов. – М., 2000.
313. Торкунов, А. В. Корейская проблема: Новый взгляд / А. В. Торкунов, Е. Л. Уфимцев. – М., 1995.
314. Трагедия великой державы: Национальный вопрос и распад Советского Союза. – М., 2005.
315. Трубайчук, А. Ф. 1939 год: к истории советско-германских отношений. – К., 1994.
316. Трухановский, В. Г. Внешняя политика Англии в период Второй мировой войны (1939 – 1945). – М., 1965.
317. 1939 год: Уроки истории. – М., 1990.

318. 1941 год: В 2-х кн. – М., 1998.
319. У истоков «социалистического содружества»: СССР и восточноевропейские страны в 1944 – 1949 гг. / Отв. ред. Л. Я. Гибианский. – М., 1995.
320. Україна в міжнародних відносинах ХХ століття. – Львів, 2004.
321. Улунян, А. А. Коминтерн и геополитика: Балканский рубеж 1919 – 1938 гг. – М., 1997.
322. Утеганова, Д. К. ООН и Движение неприсоединения. – М., 1991.
323. Уткин, А. И. Вторая мировая война. – М., 2003.
324. Уткин, А. И. Дипломатия Вудро Вильсона. – М., 1989.
325. Уткин, А. И. Мировая холодная война. – М., 2005.
326. Уткин, А. И. Рузвельт. – М., 2000.
327. Уткин, А. И. Унижения России: Брест, Версаль, Мюнхен. – М., 2004.
328. Фалин, В. М. Второй фронт. Антигитлеровская коалиция: конфликт интересов. – М., 2002.
329. Фельштинский, Г. С. Крушение мировой революции. Брестский мир: Октябрь 1917 – ноябрь 1918 г. – М., 1992.
330. Фенби, Дж. Генералиссимус Чан Кайши и Китай, который он потерял. – М., 2006.
331. Ференбах, О. Крах и возрождение Германии: взгляд на европейскую историю ХХ века. – М., 2001.
332. Филатов, Г. С. Крах итальянского фашизма. – М., 1973.
333. Филитов, А. М. Германский вопрос: От раскола к объединению. – М., 1993.
334. Филитов, А. М. «Холодная война»: Историографические дискуссии на Западе. – М., 1991.
335. Фляйшхауэр, И. Пакт: Гитлер, Сталин и инициативы германской дипломатии. 1938 – 1939: Пер. с нем. – М., 1990.
336. Фомин, В. Т. Агрессия фашистской Германии в Европе: 1933 – 1939. – М., 1963.
337. Фурсенко, А. А. Россия и международные кризисы: Середина ХХ века. – М., 2006.
338. Фурсенко, А. Адская игра (Секретная история Карибского кризиса) / А. Фурсенко, Т. Нафтали. – М., 1999.
339. Фурсов, А. И. Мировой системный анализ: Интеграция послевоенного периода (1945 – 1991). – М., 1997.
340. Хазанов, А. М. Политика СССР в «третьем мире» (Азия и Африка) в годы «холодной войны» / А. М. Хазанов, Х. Гомоа. – М., 1997.
341. Хастингс, М. Операция Оверлорд: Как был открыт второй фронт. – М., 1989.
342. Хаттори, Т. Япония в огне 1941 – 1945: Пер. с яп. – Спб., 2000.
343. Ходнев, А. С. Международная организация в ожидании приговора: Лига наций в мировой политике, 1919 – 1946 гг. – Ярославль, 1995.
344. Холловей, Д. Сталин и бомба: Советский Союз и атомная энергия. 1939 – 1953 гг.: Пер. с англ. – М., 1999.
345. Холодная война и политика разрядки: Дискуссионные проблемы. – М., 2003.
346. Холодная война. 1945 – 1963 годы. Историческая ретроспектива: Сб. статей. – М., 2003.
347. Холодная война. Новые подходы и новые документы / Отв. ред. И. В. Гайдук и др. – М., 1995.
348. Хормач, И. А. Отношения между Советским государством и Италией, 1917 – 1924 гг. – М., 1993.
349. Хормач, И. А. СССР – Италия. 1924 – 1939 гг.: Дипломатические и экономические отношения. – М., 1995.
350. Цветков, Г. Н. СССР и США: отношения, влияющие на судьбы мира. – М., 1998.

351. **Цветков, Г. Х. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917 – 1945 рр. – К., 1997.**
352. Чевтаев, А. Г. Политика Великобритании в Средиземноморье в годы Второй мировой войны (1939 – 1943 гг.). – Свердловск, 1988.
353. Челышев, И. А. СССР – Франция: трудные годы. 1938 – 1941. – М., 1999.
354. Черчилль, У. Вторая мировая война. – В 3-х кн.: Пер. с англ. – М., 1991.
355. Чубарьян, А. О. Канун трагедии: Сталин и международный кризис. Сентябрь 1939 – июнь 1941 года. – М., 2008.
356. Ширер, У. Взлет и падение Третьего рейха: В 2-х т.: Пер. с англ. – М., 1992.
357. Ширер, У. Крах нацистской империи: Пер. с англ. – М., 1999.
358. Шишкин, В. А. Становление внешней политики послереволюционной России (1917 – 1930-е годы) и капиталистический мир: от революционного западничества к «национал-большевизму»: Очерк истории. – Спб., 2002.
359. Шишкин, В. А. Цена признания. СССР и страны Запада в поисках компромисса (1924 – 1929 гг.). – Спб., 1991.
360. Шталь, А. В. Малые войны 1920 – 1930-х годов. – М., 2003.
361. Шубин, А. В. Мир на краю бездны: От глобальной депрессии к мировой войне. 1929 – 1941. – М., 2004.
362. Энциклопедия военного искусства: Войны второй половины XX в. – Минск, 1998.
363. Юнгблуд, В. Т. Эра Рузвельта: дипломаты и дипломатия. – Спб., 1996.
364. Яжборовская, И. С. Россия и Польша: Синдром войны 1920 года: 1914 – 1918 – 1920 – 1987 – 2004 / И. С. Яжборовская, В. С. Парсаданова. – М., 2005.
365. Языкова, А. А. Малая Антанта в европейской политике, 1918 – 1925 гг. – М., 1974.
366. Яковлев, Н. Н. США и Англия во Второй мировой войне. – М., 1961.
367. Яковлева, Е. В. Польша против СССР (1939 – 1950). – М., 2007.
368. Ялта. 1945 год: Проблемы войны и мира. – М., 1992.

Інформаційні ресурси

1. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин.
2. Вестфальська система міжнародних відносин.
3. Віденська система міжнародних відносин.
4. Історія війн та воєнних конфліктів.
5. Історія дипломатії.
6. Історія міжнародних відносин.
7. Історія міжнародного права.
8. Міжнародний порядок.
9. Міжнародні конгреси.
10. Міжнародні організації.
11. Наполеонівські війни
12. Принципи міжнародних відносин.
13. Світові війни.
14. Системи міжнародних відносин.
15. Холодна війна.
16. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин.

